

Klub mladih raziskovalcev in mentorjev
IV. osnovna šola Celje
Mladi za Celje

MLAJŠI MLADOSTNIKI NA OBROBJU?

(Raziskovalna naloga iz sociologije)

Strani: 50
Grafikoni: 22
Tabele: 22
Priloge: 3

Mentor: Mojmir Mosbrucker

Avtorice: Inara Lešnik, 8.a
Vesa Thaqi, 8.a

Celje, marec 2023

Kazalo vsebine

Kazalo vsebine.....	1
Povzetek	2
1 UVOD	3
2 TEORETIČNI DEL	4
2.1 MLADOSTNIŠTVO ALI ADOLESCENCA	4
2.1.1 Opredelitev mladostništva	4
2.1.2 Znaki najstništva	4
2.1.3 Mladina danes	5
2.2 PROSTI ČAS	5
2.2.1 Pojem in pomen prostega časa	6
2.2.2 Načela prostega časa	7
2.2.3 Pasti prostega časa	7
3 EMPIRIČNI DEL	8
3.1 NAMEN RAZISKAVE IN METODOLOGIJA DELA	8
3.1.1 Namen raziskave	8
3.1.2 Hipoteze	8
3.1.3 Metodologija dela	8
3.2 MLAJŠI MLADOSTNIKI NA OBROBJU?	9
3.2.1 Prosti čas mladostnikov	10
3.2.2 Količina prostega časa	12
3.2.3 Preživljanje prostega časa	14
3.2.4 Lokacija in družba v prostem času	20
3.2.5 Interesi in prosti čas	23
3.4.6 Omejitve v prostem času	26
3.3 RAZPRAVA IN SINTEZA DELA	36
4 ZAKLJUČEK	39
Viri in literatura	41
Priloge	42

Povzetek

Namen naloge je raziskati preživljanje prostega časa mlajših mladostnikov, ga primerjati s prostim časom otrok in starejših mladostnikov ter ugotoviti, ali imajo mlajši mladostniki res manj tovrstnih možnosti, v primerjavi z otroki in starejšimi mladostniki.

Avtorici sta podatke zbrali s pomočjo literature, anketiranjem 258 mladostnikov in 56 staršev ter z intervjuvanjem. Ugotovili sta, da ima 58 % anketiranih mladih dovolj prostega časa, ki traja največkrat 2 do 3 ure dnevno. Večina mladih prosti čas preživlja aktivno in izven doma. Z želeno dejavnostjo se ukvarja dve tretjini vprašanih mladostnikov. Večina mladih preživlja prosti čas pred zasloni, veliko se jih rekreira in igra na dvorišču, družijo s prijatelji in obiskujejo klubske športne dejavnosti. Dekleta, v primerjavi s fanti, trikrat več obiskujejo glasbeno šolo in različne tečaje, dvakrat več berejo, pogosteje se rekreirajo, raje se družijo z vrstniki in vrstnicami in pogosteje pomagajo pri hišnih opravilih. Fantje več časa od deklet preživijo ob telefonih in pred televizorji, več jih tudi trenira v športnih klubih.

V raziskavi avtorici nista uspeli potrditi osrednje hipoteze, da so mlajši mladostniki na področju preživljanja prostega časa zapostavljeni in odrinjeni na obrobje.

1 UVOD

"Prosti čas je čas, ki ni zapolnjen z obveznostmi, je čas za razbremenitev od naporov v šoli, pri delu in drugih vsakodnevnih obveznosti ter čas, ko se svobodno odločamo za različne dejavnosti... Posameznik si preživljanje prostega časa organizira sam ali pa se vključi v številne ponujene dejavnosti." (CPI, 2011, v Seljak et al., 2018, str. 12). Izven naših rednih obveznosti se v prostem času spočijemo, rekreiramo, neformalno izobražujemo, ustvarjamo, obnovljamo moči, se posvečamo hobijem, zadovoljujemo svoje interese, se družimo, zabavamo in sledimo številnim drugim potrebam. Mladi smo v prostočasnih dejavnostih bolj samostojni kot v drugih dnevnih aktivnostih. V današnjem hitrem tempu življenja postaja prosti čas vrednota. Prosti čas pa vse bolj postaja tudi pravica vsakega posameznika.

Že otrokom se odpirajo široke možnosti prostočasnih aktivnosti. Starši jih vozijo na treninge in na tečaje, na rojstnodnevne zabave, z mlajšimi so na sprehodih, z njimi so na zelenicah in v parkih. Njim so namenjena igrala in otroška igrišča... in največkrat nimajo mlajših bratov in sester!

Srednješolci si bolj samostojno urejajo življenje in organizirajo prosti čas. Zvečer so lahko zunaj dlje časa. Pogosteje odhajajo na zabave, plese ali koncerte. Lažje si "izborijo" prostor na športnih igriščih, v poletnih sencah ali na klopih. Mobilnik je zanje samoumeven. Za šolsko delo so odgovorni sami ipd.

Kaj pa mi, stari okoli 13-14 let? Ravno dovolj smo stari, da ne potrebujemo neprestane kontrole staršev, a premladi, da bi se povsem samostojno odločali. Okoli blokov ne smemo biti preglasni, zelenice in pločniki so zaparkirani, ali jih ni dovolj, za otroška igrišča smo prestari, s športnih igrišč nas naganjajo starejši mladostniki. Zvečer moramo biti doma do teme, omejujejo nam uporabo telefonov ali računalnikov. Mlajšim bratom in sestram moramo pomagati pri šolskem delu, pospremimo jih iz šole ali jih vključujemo v preživljanje našega popoldanskega prostega časa.

Meniva, da smo mlajši mladostniki na teh področjih nekoliko prikrajšani v primerjavi z otroki in starejšimi mladostniki.

In o tej problematiki govori najina raziskovalna naloga. V nalogi predstavlja in primerjava prosti čas starejših otrok, mlajših mladostnikov in starejših mladostnikov. Poskušava ugotoviti, ali je naš občutek "odrinjenosti" dejanski, ali je le del našega zorenja in odraščanja.

2 TEORETIČNI DEL

2.1 MLADOSTNIŠTVO ALI ADOLESCENCA

2.1.1 Opredelitev mladostništva

"Posameznik v življenju napreduje in prehaja iz enega življenjskega obdobja v drugo zaradi genetike in vplivov okolja. Eno od teh je tudi mladostništvo, ki je obdobje med otroštvom in odraslostjo... Mladostništvo ali s tujko adolescenca (lat. adolescere – dozorevati) je razvojno obdobje med koncem otroštva in začetkom zgodnje odraslosti, torej med približno 10. - 12. in 22. - 24. letom starosti, v katerem se otrok razvije v odraslega." (Zupančič, 2004, str. 511)

Različni avtorji različno opredeljujejo starostne meje posameznega obdobja odrasčanja, vendar pri tem ne prihaja do večjih odstopanj. Po definiciji Svetovne zdravstvene organizacije adolescenco delimo na tri obdobja: zgodnja (od 10. do 14. leta), srednja (od 15. do 19. leta) in pozna (od 20. do 24. leta) (WHS, 2022).

Zaradi razvojnih specifičnosti in posebnosti se v strokovni literaturi največkrat uporablja naslednja delitev: pozno otroštvo (10-12 let), mladostništvo (od zgodnje adolescence med 12. in 14. letom, srednje adolescence med 15. in 17. letom, do pozne adolescence med 18. in 20. letom) ter postadolescenca (zgodnja 20. leta). (Poljšak Škraban, 2004)

Ključna značilnost poznega otroštva je otrokov vstop v šolo - prehod iz družinskega v šolski socialni sistem. Otrok pridobiva nove kognitivne (spoznavne) in socialne veščine.

Za obdobje mladostništva je značilno viharništvo, stresi in upori mladih proti različnim avtoritetam. Je tudi obdobje identitetne krize, ki izvira iz neravnovesja v posameznikovih predstavah o sebi, iskanju novega in preizkušanju različnih vlog.

Postadolescenca predstavlja prehod v odraslost. Eden od pomembnih pogojev za nastop postadolescence je uspešno razrešena identitetna kriza adolescence. (Poljšak Škraban, 2004)

2.1.2 Znaki najstništva

"Najstniki so impulzivni, razdražljivi, nagnjeni k tveganjem. Ne morejo se več zbrati, ker na začetku pubertete niso več sposobni nadzorovati svojih čustev in realistično oceniti posledic svojih dejanj... V obdobju najstništva se začne telesni razvoj. Poplava hormonov poskrbi, da se pri približno 11. letu otroško telo začne spreminjati v žensko ali moško. To je za najstnika skrajno zmedeno. Za razmišljanja o šoli, občutkih staršev ali celo o prihodnosti se najde komaj kaj prostora. Zgodi se prva ljubezen... Najstniki se počutijo zelo negotovi. Kdo sem? Kaj je smisel življenja? Kje je moja pot? Vsak najstnik si zastavlja takšna ali podobna vprašanja in vsak najstnik je pri tem zelo negotov. Najbolj zanimivo pa je, da mu nihče ne more dati odgovorov. Najti jih mora sam. Kar pa je težko delo, ki lahko privede do globokih kriz. Mladostnik potrebuje razumevanje, poslušanje in jasno določene meje. Za najstnika je značilen je umik od staršev. Lastno identiteto najstniki odkrijejo le, če se namesto k staršem obrnejo k vrstnikom. To je lahko sicer boleče za starše, a normalno. Radi neskončno dolgo klepetajo s prijatelji, doma pa kuhajo mulo." (Sečnik, 2022)

2.1.3 Mladina danes

Danes se družbene spremembe večinoma dogajajo kot posledica novih tehnologij.

Komunikacijska tehnologija je omogočila enostavnost postavljanje virtualnih odnosov v realne. Današnji odnosi omogočajo navidezno bližino in varnost, hkrati pa telesno oddaljenost in nadzor. Računalniške igre ustvarjajo poseben način dojemanja stvarnosti. Pestra ponudba vsega s svojim zelo agresivnim oglaševanjem silita ljudi k izbiranju. Neprestano se ustvarjajo nove potrebe in usmeritve, v katerih moramo biti popolni. Ljudje visokim standardom težko sledimo, če pa izstopimo, smo socialno izključeni. Novi proizvodi in storitve vplivajo na drugačen način življenja, drugačen način življenja pa vpliva na drugačne vrednote. Klasične vrednote izgubljajo pomen. Danes niti družina kot prva posredovalka znanja, niti šola kot sistematizirana oblika poučevanja nista več temeljni. Otroci poleg formalnih oblik izobraževanja vse več znanj pridobivajo preko neformalnih sistemov. Današnja družina je praviloma majhna, skoraj brez bratov in sester ter z minimalnimi medgeneracijskimi povezavami.

Specifičnosti letnih, sezonskih, tedenskih in dnevnih življenjskih ritmov se izgubljajo. Uspešnost od delovnega prebivalstva zahteva, da posvetijo večino svojega dnevnega časa službi, poslovnim stikom in izobraževanju za delovno mesto. Prosti čas postaja vrednota. (Lekić, 2014)

2.2 PROSTI ČAS

Danes so tradicionalni vzorci odraščanja preživeli. "Dejavnosti niso več strogo vezane na posamezna življenjska obdobja; na primer igra ni več značilna samo za otroštvo, učenje in izobraževanje nista več domena otrok in mladostnikov in delo ni več zagotovljeno odraslim" (Ule, 2008, str. 13). Zaradi sodobnega načina dela, postaja prosti čas na eni strani, vse bolj iskana vrednota, na drugi strani pa narašča količina časa, namenjenega rekreaciji, sprostitvi in turizmu. Meje med vsakodnevnimi obveznimi in pristočnimi dejavnostmi so vse bolj zabrisane.

Način preživljanja prostega časa naj bi bila osebna odločitev vsakega posameznika, vendar se tudi na področje prostega časa vse bolj vriva negativni vpliv množičnih medijev in potrošništva. Komercializacija pristočnih aktivnosti ustvarja dodatne socialne neenakosti in izključenosti. Mladostnike lahko napačno dojetje prostega časa zapelje v eksperimentiranje z vedenjem in idejami (alkohol, droge, odklonsko vedenje), lahko pa jih vodi v dolgočasje, pasivnost ter pomanjkanje samoiniciativnosti. Pogosto mladostniki vse več prostega časa prebijejo v virtualni resničnosti, kar ima tako telesno kot duševno negativne posledice. Ključnega pomena je, da se zavedamo pomena časa v medsebojni povezanosti z delom in drugimi področji življenja. Pristočne dejavnosti nas notranje motivirajo, pomagajo nam spoznavati lastne sposobnosti in nas delajo zadovoljne (Ule, 2008).

2.2.1 Pojem in pomen prostega časa

Osnovne funkcije našega bivanja so: živeti v skupnosti, komunicirati, stanovati, delati, se oskrbovati in izobraževati ter koristiti prosti čas.

Prosti čas v najširšem pomenu pojmuje ljudi in strokovnjaki različno. Skorajda vsak ima lahko svojo definicijo prostega časa. "Prosti čas je čas, ki ni zapolnjen z obveznostmi, je čas za razbremenitev od naporov v šoli, pri delu in drugih vsakodnevnih obveznostih, ter čas, ko se svobodno odločamo za različne dejavnosti... Funkcije prostega časa so počitek (razbremenitev od intelektualnih ali fizičnih naporov), razvedrilo in zabava (prinaša nam ugodje in veselje) in razvoj osebnosti (telesne, intelektualne, čustvene, estetske, delovne idr.) ter so tesno povezane z neformalnim izobraževanjem in vrstniško socializacijo". (Derganc, 2004, str. 7-9)

Mladi niso homogena skupina, zato so med njimi precejšnje razlike tudi v načinih preživljanja prostega časa. Na prostočasne dejavnosti vplivajo raznovrstni dejavniki, kot so motivacija, potrebe, kompetentnost, starost, spol, družbeni sloj, kupna moč, mobilnost, legalne in starševske omejitve itd. (Ule, 2008)

Smotno je, če prosti čas preživljamo aktivno. "To ne pomeni nujno fizične aktivnosti, ampak pomeni ukvarjanje z dejavnosti, kjer je potreben določen vložek človekove energije (ukvarjanje s športom, hobiji, igro, ustvarjanjem, neformalnim izobraževanjem) in prinaša večje koristi kot pasivno preživljanje prostega časa" (ZVI, 2012 v Seljak, et al., 2018, str. 5). Pasivni prosti čas sam po sebi ni problematičen, saj vsakdo občasno potrebuje čas za popolno sprostitev, za gledanje televizije, za ležanje na kavču, branje lahkega čtiva. Problem nastane tedaj, ko takšno početje postane načelna ali edina strategija za preživljanje prostega časa. (Derganc, 2004)

Osnovni nameni prostega časa so počitek, razvedrilo, zabava, razvijanje osebnosti in vrstniška socializacija. Pri počitku se človek sprosti in obnovi svoje fizične in psihične moči. Če delamo intelektualno delo, nam največkrat ustreza fizično aktivni prosti čas; če delamo fizično delo, pa v prostem času obnavljamo umske in psihične moči.

Razvedrilo in zabava osvežujeta in ustvarjata odprto, veselo razpoloženje. Z njima človek izgrajuje takšne situacije, ki razbijajo vsakdanjo rutino in monotonijo. Mlade bi morali spodbujati k aktivni udeležbi kreativne zabave, torej takšne, v kateri naj bi mladi soustvarjali vsebino zabave. Prosti čas je pomemben tudi za razvijanje osebnosti. Prostočasne aktivnosti zajemajo dejavnosti mnogih področij - zdravstvenega, telesnovzgojnega, izobraževalnega, moralnega, estetskega, kulturnega, znanstvenega idr. Prosti čas krepi tudi vrstniško socializacijo. Mladi ta čas največkrat preživljajo skupaj z vrstniki, tako v organiziranih dejavnostih kot v nestrukturiranem prostem času. Mladi osvajajo znanja in veščine, ki so temelj komunikacije in medosebnih odnosov tudi kasneje v življenju. (Mohar, 2009)

2.2.2 Načela prostega časa

Dejavnosti v prostem času sledijo nekaterim stalnim načelom. Za razliko od šolskih dejavnosti, prostočasne aktivnosti sledijo **interesom posameznikov in posameznic**. Načelo **svobode** zagotavlja bistvo samega prostega časa in izbire prostočasnih dejavnosti. Odločanje za aktivnost je **prostovoljno**, prav tako udeležba in sodelovanje. Vendar je prostovoljna dejavnost tudi obvezujoča in spodbujena od zunaj. Za prostočasne aktivnosti velja, da se posameznik **sam odloča**, kaj bo počel v prostem času. Na načelu **individualnosti** se razvija in orientira usmerjenost posameznika k samemu sebi. Razvija se osebnost in značaj. Načelo kolektivnosti ne vzpostavlja nasprotja načelu individualnosti, ampak pomeni, da v kolektivnih aktivnostih posameznik utrjuje in razvija samosvojo osebnost. Načelo ustvarjalnosti opredeljuje aktivnosti, ki posameznika spodbujajo k izražanju individualnih zmožnosti. (Lešnik, 1982 v Lipovec, 2013, str. 11-13)

2.2.3 Pasti prostega časa

Sodobna množična kultura ponuja ogromno vzorcev prostega časa, ki jih mladi nekritično sprejemajo in živijo. Pri tem niso izvirni, ustvarjalni in dobijo nekaj brez truda. V prostem času se vse več mladih zateka v samoto, med štiri stene in v virtualne svetove. Problem postane, če se ti vzorci spremenijo v navado. Uporaba naprav z zasloni, kot so mobilni telefoni, tablice, računalniki in televizorji, imajo velik vpliv na razvoj otrok. Ta vpliv je še posebej izrazit v najzgodnejši starosti, ko se možgani najbolj intenzivno razvijajo. Pomembno je, da so vsebine starosti primerne, kakovostne in varne. Pomembna pa je tudi splošna skrb za zdravje in dobro počutje (kratkovidnost, težave s hrbtenico, nespečnost, debelost idr.). Strokovnjaki svetujejo (<https://safe.si/starsi/priporoceni-cas-uporabe-zaslonov-pri-otrocih>), naj bi mladi med 10. in 12. letom pred zaslonom dnevno preživeli največ 1,5 ure, mladi med 13. in 18. letom pa največ 2 uri.

Če postanejo prostočasne dejavnosti podobne učnim uram v šoli, se prosti čas ne loči od "delovnega, šolskega" časa. Čas, ki naj bi pomagal "napolniti baterije", postaja storilnostno naravnani in vir stresa namesto oddiha.

Četudi prostočasne dejavnosti posameznik po navadi izbere sam in bi naj zadostile namenom zabave, sprostitve ali izziva, se včasih zgodi ravno nasprotno. Če mlad človek ugotovi da ne premore veščin, ki jih izbrana prostočasna aktivnost zahteva, se v njem prebudi strah, občutek nemoči, neizkušenosti in neustreznosti. (Šaponja, 2006)

3 EMPIRIČNI DEL

3.1 NAMEN RAZISKAVE IN METODOLOGIJA DELA

3.1.1 Namen raziskave

Najin namen je raziskati preživljanje prostega časa najinih vrstnikov, ga primerjati s prostim časom otrok in starejših mladostnikov ter ugotoviti, ali imamo mlajši mladostniki res manj tovrstnih možnosti, v primerjavi z otroki in starejšimi mladostniki.

3.1.2 Hipoteze

V raziskavi sva izhajali iz naslednjih predvidevanj:

- Večina mladih ima dovolj prostega časa.
- Večina mladih preživlja prosti čas aktivno.
- Tri četrtine mladih se v prostem času ukvarja z željeno dejavnostjo.
- Otrokom in starejšim mladostnikom starši dovolijo več kot mlajšim mladostnikom.
- Mlajšim mladostnikom je namenjena manj kot četrtina ponujenih prostočasnih aktivnosti.
- Mlajši mladostniki so zapostavljeni in na obrobju.

3.1.3 Metodologija dela

Na začetku sva najprej delali s strokovno literaturo. Veliko sva listali po spletu in iskali teoretične osnove (spletišča ToSemJaz.net, Iskreni.net, Zavod za varno igro - oopa.si, bibaleze.si, zastarse.si, safe.si idr.). O omenjeni temi je opravljenih veliko raziskav, iz katerih sva črpali rezultate in ideje. Oblikovali sva teoretični uvod, vsebino naloge, delovne hipoteze in metode dela.

Za pridobitev podatkov sva sestavili anketni vprašalnik. V začetku leta 2023 sva anketirali sedanje ter bivše sošolke in sošolce, njihove sorodnike, prijatelje in znance ter prijatelje prijateljev in znance znancev itd. Pridobili sva 258 popolnih anket. Anketirali sva tudi 56 staršev. V raziskavi sva se odločili, da bova zbrali in primerjali podatke treh starostnih skupin:

- mladi od 10 do 12 let (pozno otroštvo - otroci), 4. in 5. razred osnovne šole
- mladi od 12 do 15 let (zgodnja adolescence - mlajši mladostniki, naši vrstniki in vrstnice), od 7. do 9. razreda osnovne šole
- mladi stari več kot 15 let (srednja in pozna adolescence - starejši mladostniki, dijakinje in dijaki), od I. do IV. letnika srednje šole

Rezultate anket sva zbrali, sortirali, prikazali v tabelah in grafikonih ter jih analizirali.

V intervjuju z gospo Sonjo Majcen, direktorico Mladinskega centra Celje, sva pridobili specifične podatke o aktualnih razmerah in številne uporabne predloge.

Na koncu sva v sintezi podali najine ugotovitve. Potrdili ali zavrgli sva najine hipoteze in opozorili na odprte probleme. Podali sva tudi nekatere predloge za izboljšanje.

3.2 MLAJŠI MLADOSTNIKI NA OBROBJU?

V raziskavi sva primerjali starejše otroke, mlajše mladostnike ter starejše mladostnike. Zanimalo naju je, kako pojmujejo prosti čas in koliko ga imajo dnevno. Raziskali sva, kaj počnejo v prostem času, s katerimi prostočasnimi dejavnostmi se ukvarjajo, s kom in kje preživljajo prosti čas ter s kakšnimi problemi se srečujejo pri preživljanju prostega časa. Zbrali sva tudi podatke o tem, kako ocenjujejo možnosti za prostočasne aktivnosti v Celju ter njihove predloge za izboljšave. Zaradi interesa sva velikokrat izpostavili najine vrstnice in vrstnike. Kjer je bilo smiselno, sva podatke predstavljali po spolu in v analizo vključili tudi mnenje staršev. Anketne odgovore podajava v tabelah, podatke pa nato predstaviva z grafikoni in jih razloživa.

Tabela 1: ANKETIRANCI PO SPOLU IN STAROSTI
št. (%)

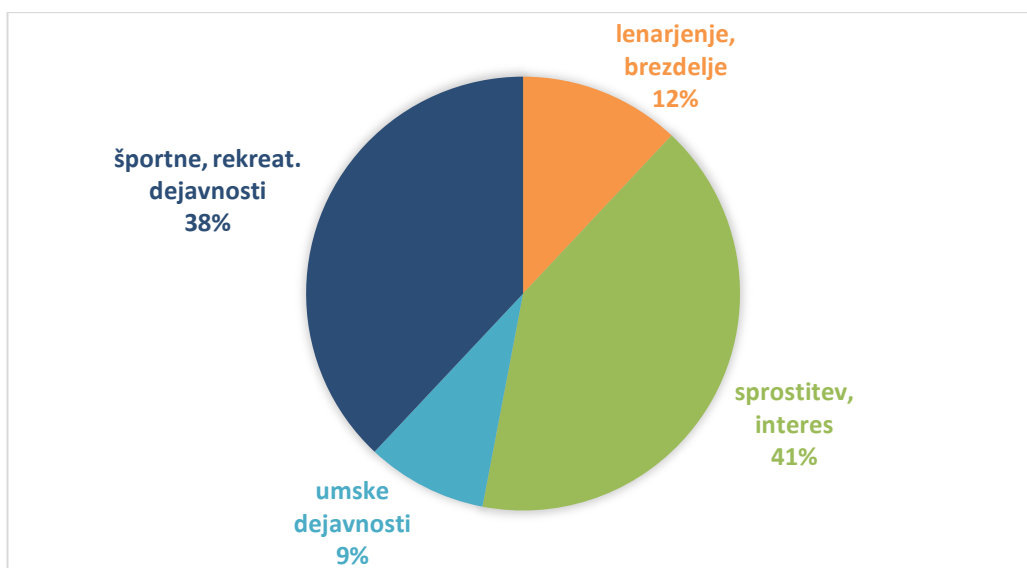
	<12 let	12-15 let	>15 let	Σ	starši
Fantje	49 (55 %)	43 (44 %)	31 (43 %)	124 (48 %)	
Dekleta	40 (45 %)	54 (56 %)	41 (57 %)	134 (52 %)	
Σ	89 (100 %)	97 (100 %)	72 (100 %)	258	56

3.2.1 Prosti čas mladostnikov

Tabela 2: **Kaj je zate prosti čas?**
(št. in %)

	<12 let		12-15 let		>15 let		Σ št.
	št.	%	št.	%	št.	%	
lenarjenje, počivanje, brezdelje	15	17	13	14	3	4	31
sprostitve, delam, kar se mi ljubi, imam interes	34	38	37	38	35	49	106
umske, izobraževalne dejavnosti (glasb. šola, tečaji)	10	11	12	12	2	4	24
športne, rekreativne dejavnosti	30	34	35	36	31	43	97
Σ	89	100	97	100	72	100	258

Graf 1: **POJEM PROSTEGA ČASA**
(%, N=258)

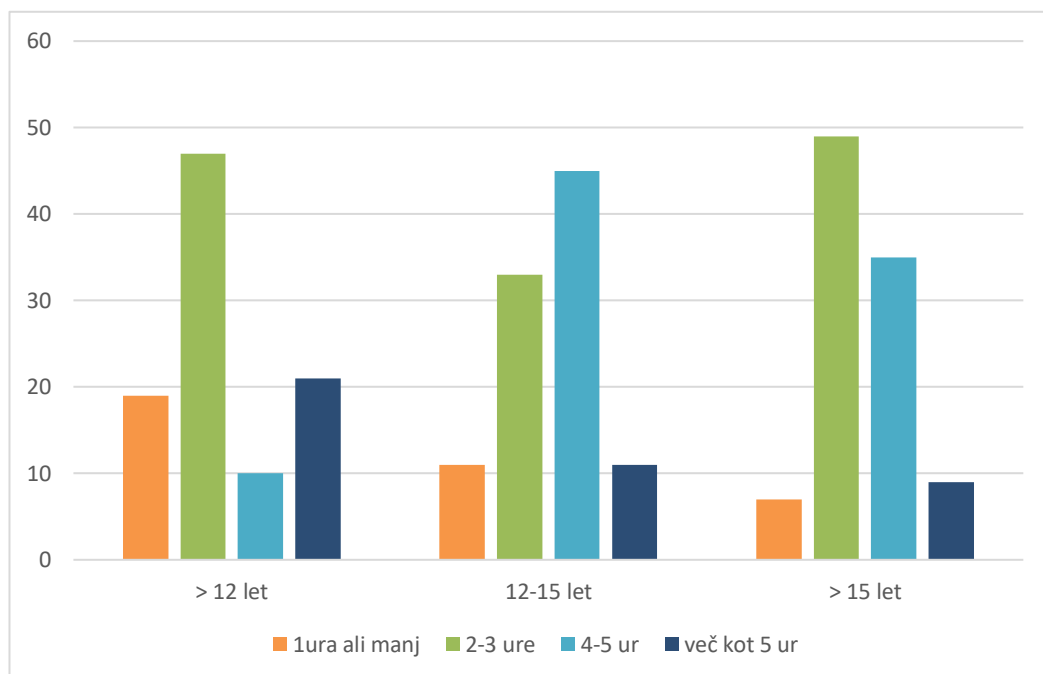
V začetku sva ugotovili, kaj prosti čas pomeni mladostniku. Večina (41 %) meni, da je to čas za sprostitve in za interesne dejavnosti. Dobri tretjini (38%) prosti čas pomeni čas z šport in rekreacijo, slabi desetini (9%) čas za umske in izobraževalne dejavnosti in dobri desetini (12%) čas za lenarjenje in počivanje. Anketiranci, starejši od 15 let, so najbolj izpostavili sprostitve (49%) in športne ter rekreativne dejavnosti (38%). Tudi mlajšim mladostnikom in starejšim otrokom prosti čas pomeni podobno.

Zanimalo naju je, kako se spreminja odnos do prostega časa. Z odraščanjem očitno mnenje o "lenarjenju in brezdelju" upada (s 17% na 4%) in polovici dijakov pomeni prosti čas že čas za sprostitve, opravljanje priljubljene dejavnosti ali zadovoljevanje interesov. Upada tudi mnenje, da je prosti čas čas glasbenih šol, različnih tečajev, delavnic in izobraževalnih dejavnosti.

Tabela 3: Koliko prostega časa imaš povprečno na dan?
(št. in %)

	<12		12-15		>15		Σ (št.)
	št.	%	št.	%	št.	%	
1 ura ali manj	17	19	11	11	5	7	32
2-3 ure	42	47	32	33	35	49	109
4-5 ur	9	10	44	45	25	35	78
več kot 5 ur	21	24	10	11	7	9	38
	89	100	97	100	72	100	258

Graf 2: TRAJANJE PROSTEGA ČASA PO STAROSTI
(%, N=258)

Eno uro prostega časa dnevno ima desetina (12 %) anketiranih, 2-3 ure 42 % mladih, 4-5 ur tretjina (30 %) anketiranih, slaba šestina (14 %) pa ima več kot 5 ur prostega časa dnevno.

Polovica (47%) anketiranih otrok ima 2-3 ure prostega časa, petina (19%) 1 uro ali manj, kar četrtna (24%) pa jih ima več kot 5 ur prostega časa. Večina (45%) naših vrstnikov ima od 4 do 5 ur prostega časa dnevno, desetina (11%) več ko 5 ur in desetina (11%) manj kot 1 uro dnevno. Polovica (49%) anketiranih dijakov ima 2-3 ure prostega časa dnevno, dobra tretjina (35%) pa 4-5 ur dnevno.

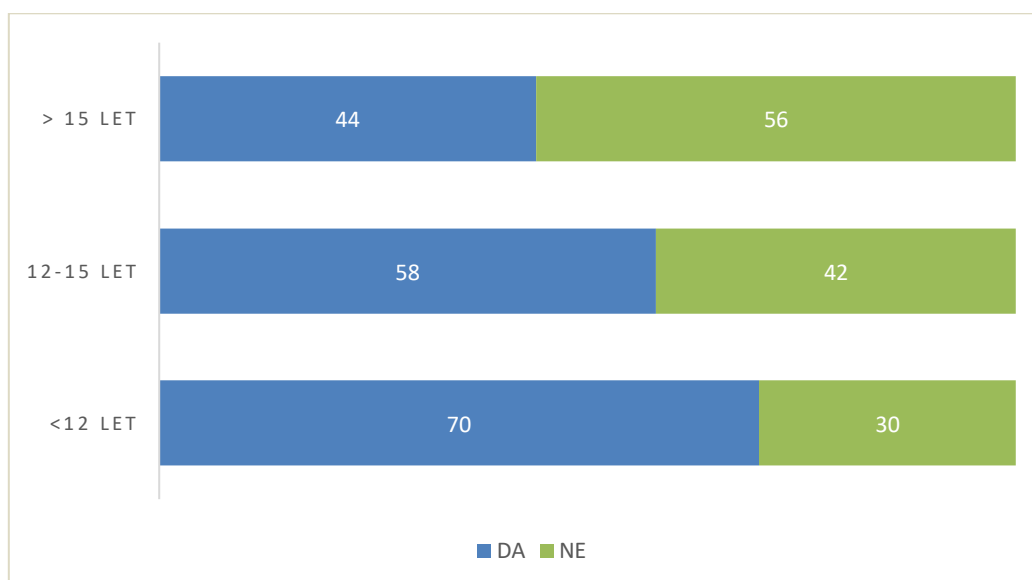
Ugotavljamo, da s starostjo mladostnikov upada tudi količina prostega časa krajšega od 1 ure in daljšega od 5 ur. Verjetno si z odraščanjem in zaradi obilice dela znajo mladi bolje organizirati in izkoristiti svoj prosti čas.

3.2.2 Količina prostega časa

Tabela 4: **Ali imaš dovolj prostega časa?**
(št. in %, N=258)

%	<12 let	12-15 let	<15 let	Σ
da	62 (70%)	56 (58%)	32 (44%)	150 (58%)
ne	27 (30%)	41 (42%)	40 (56%)	108 (42%)

Graf 3: **KOLIČINA PROSTEGA ČASA PO STAROSTI**
(%, N=258)

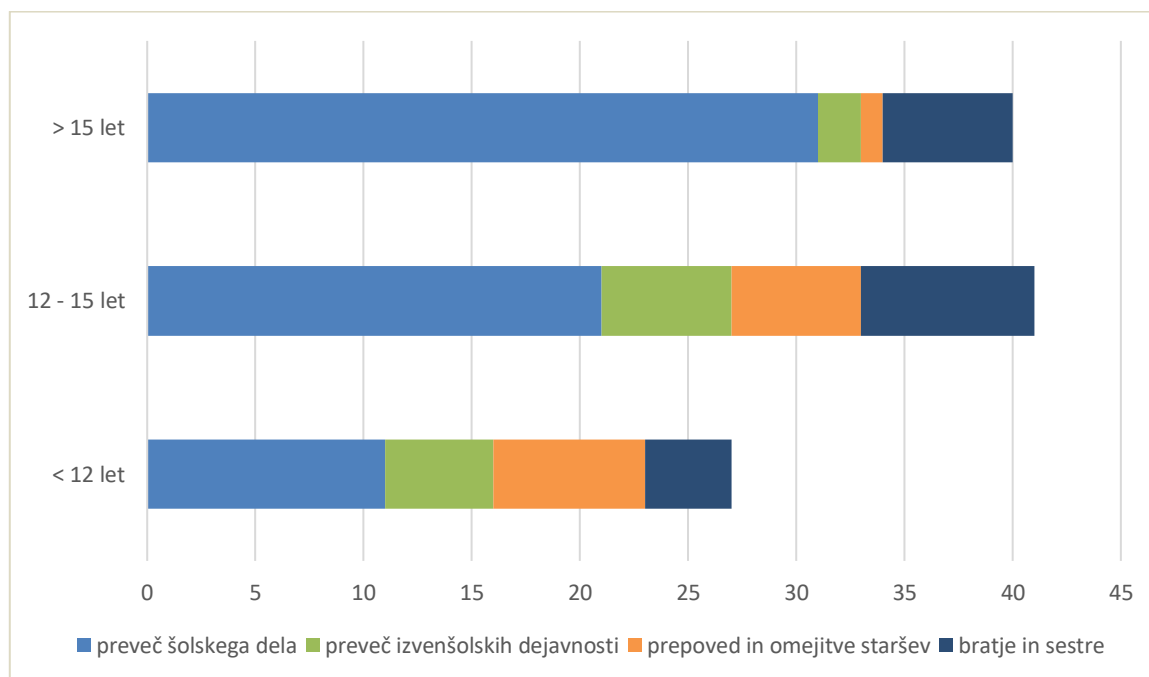

Večina (58%) anketiranih mladostnikov meni, da ima dovolj prostega časa. Pomanjkanje prostega časa narašča s starostjo anketirancev. Tretjina (30%) starejših otrok in dobra polovica (56%) dijakov meni, da nimajo dovolj prostega časa.

Tabela 5: Če nimaš dovolj prostega časa - kaj ti ga omejuje?
(št. in %, N=258)

	<12 let	12-15 let	>15 let	Σ	
	št.	št.	št.	št.	%
imam dovolj prostega časa	62	56	32	150	58
preveč šolskega dela	11	21	31	63	24
preveč izvenšolskih dejavnosti	5	6	2	13	5
prepovedi, usmerjanje, nasveti staršev	7	6	1	14	5
bratje in sestre	4	8	6	18	8
	89	97	72	258	100

Graf 4: VZROK ZA POMANJKANJE PROSTEGA ČASA PO STAROSTI
(št., N=108)

Najmanj omejitev prostega časa opazijo starejši otroci, največ pa dijaki. Prosti čas četrtini (24 %) anketiranim najbolj omejujejo preveč šolskega dela in učenja za šolo (trem četrtinam dijakom in v polovici primerov našim vrstnikom), preveč izvenšolskih dejavnosti in starši (predvsem starejšim otrokom). Okoli 8 % vprašanih najbolj omejujejo in motijo mlajši bratje in sestre; vprašani so izpostavili predvsem skrb in varstvo mlajših bratov in sester, pomoč pri šolskem delu, vključevanje v družbo starejših ipd.

3.2.3 Preživljanje prostega časa

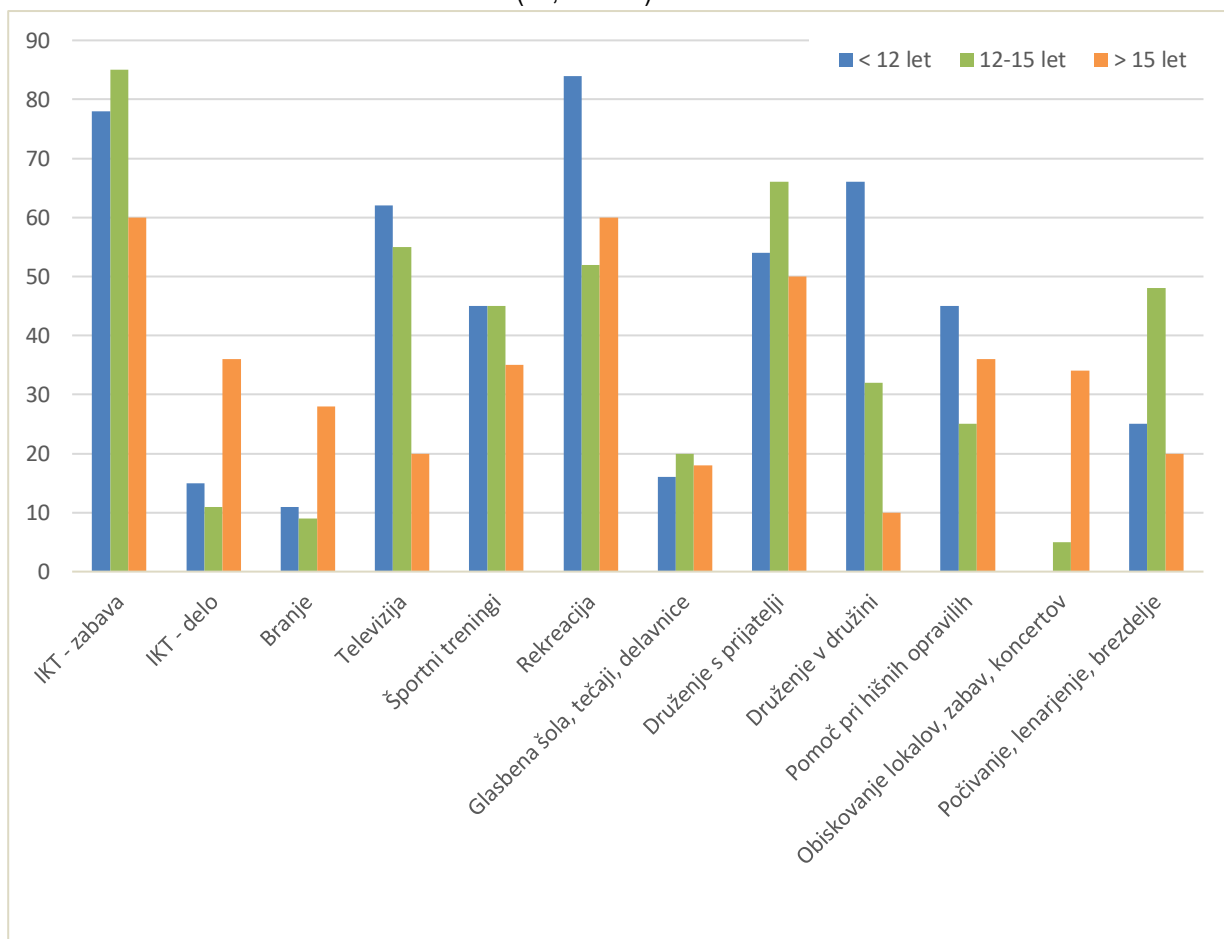
Tabela 6: **Kako preživljaš svoj prosti čas?**

(št. odgovorov po spolu in starosti, N=258)

	<12	12-15	>15	Σ	M	Ž
PC ali telefoni - družbena omrežja, igre, e-zabava...	78	85	60	223	118	105
PC ali telefoni - informacije, učenje, miselne igre...	15	11	36	62	45	17
Branje, ukvarjanje z glasbo	11	9	28	48	18	30
TV	62	55	20	137	82	55
Športni treningi in klubske dejavnosti	45	45	35	125	85	40
Rekreacija (kolesarjenje, sprehodi, igra...)	84	52	60	196	88	108
Tečaji (likovni, plesni, jezikovni...), glasbena šola...	16	20	18	54	17	37
Druženje s prijatelji	54	66	50	170	82	88
Druženje s starši, z družino	66	32	10	108	50	58
Pomagam doma pri hišnih opravilih	45	25	36	106	49	57
Obiskovanje lokalov, zabav, nakupovanje...	0	5	34	39	21	18
Počivanje, lenarjenje, brezdelje	25	48	20	93	51	20

Graf 5: **PREŽIVLJANJE PROSTEGA ČASA PO STAROSTI**

(št., N=258)

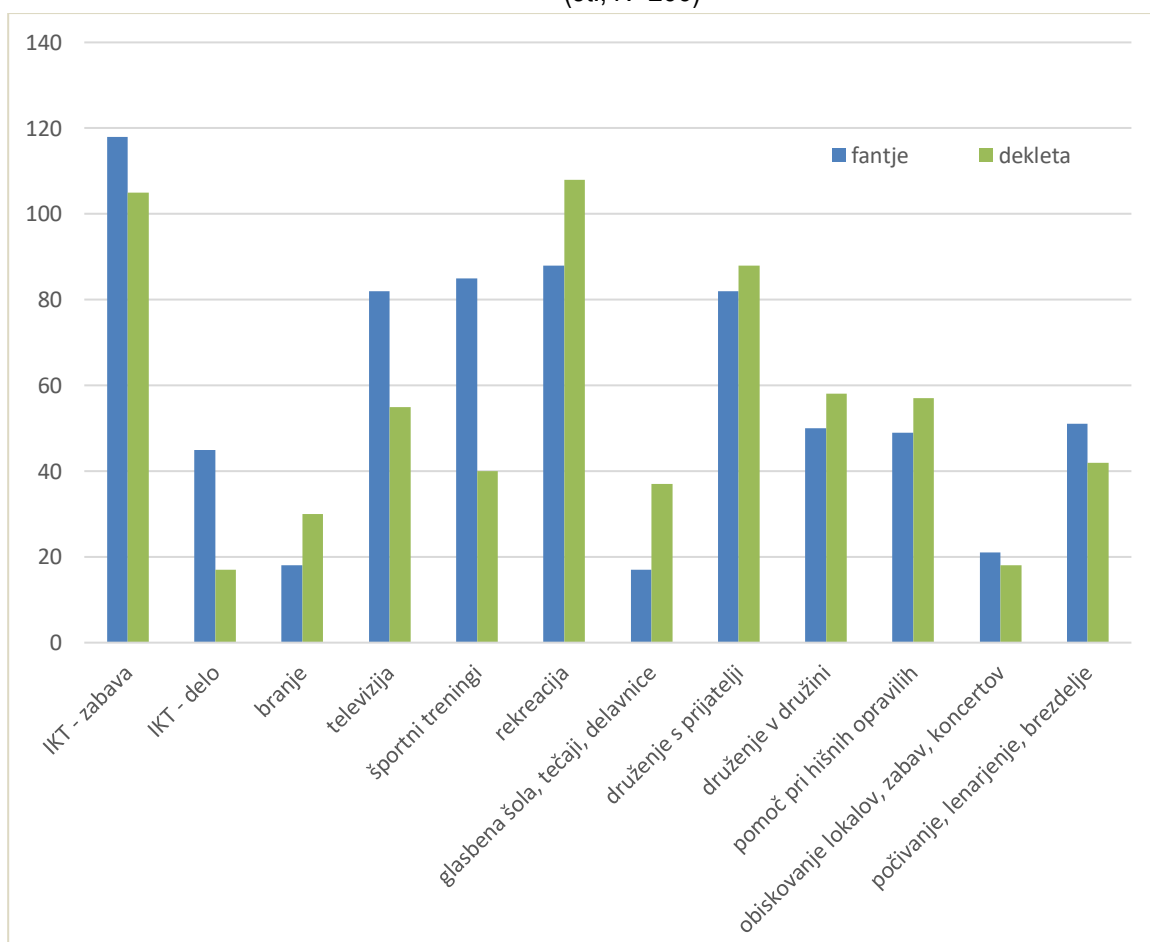
V preživljanju prostega časa se odraža vpliv starševske kontrole pri otrocih ter več šolskega in zahtevnejšega dela pri dijakih.

Največ starejših otrok se v prostem času rekreira, preživlja čas ob računalnikih in pametnih telefonih, se družijo z družinskimi člani ali gleda TV. Najmanj uporabljajo računalnik ali pametni telefon za šolsko ali drugo izobraževalno delo, ne hodijo na koncerte ali zabave in malo berejo.

Mlajši mladostniki največ časa preživimo ob računalnikih ali pametnih telefonih. Na spletu igramo različne igre, komuniciramo in ustvarjamo na družbenih omrežjih ipd. Zelo pomembno nam je druženje s prijatelji in veliko časa preživimo ob televiziji. V prostem času se nas več kot polovica redno rekreira in prav toliko nas lenari in počiva v brezdrlju. Malo beremo, malo hodimo na zabave in koncerte, malo se s sodobno tehnologijo izobražujemo ali delamo za šolo v prostem času in malo nas obiskuje glasbeno šolo ali druge tečaje in delavnice.

Dijaki in dijakinje največ prostega časa namenijo rekreaciji in enak delež zabavi in mreženju na spletu ali igranju iger. Veliko se tudi družijo s prijatelji. Najmanj prostega časa namenijo druženju z družinskimi člani. Malo jih obiskuje glasbene šole, različne tečaje in delavnice. Zelo malo časa preživijo pred TV in zelo malo časa namenijo brezdrlju, lenarjenju in počivanju.

Graf 6: PREŽIVLJANJE PROSTEGA ČASA PO SPOLU
(št., N=258)

Anketiranci se v prostem času predvsem zabavajo s pomočjo računalnikov in pametnih telefonov, komunicirajo na družbenih omrežjih ali igrajo računalniške igrice (več fantje, kot dekleta). Naslednje najbolj priljubljene prostočasne aktivnosti so povezane z rekreacijo - mladi (dekleta nekoliko bolj kot fantje) največ kolesarijo, igrajo nogomet ali košarko, se igrajo na otroških igriščih in zelenicah, se sprehajajo v naravi ipd.

Ne glede na spol so mladi kot tretjo najbolj množično prostočasno dejavnost izpostavili druženje z osebnimi, športnimi ali družinskimi prijatelji.

Anketirani najmanj obiskujejo koncerte, zabave in plesne klube. V prostem času zelo malo berejo - fantje še manj, kot dekleta. Zelo malo uporabljajo tudi sodobno komunikacijsko tehnologijo za izobraževanje ali drugo umsko delo - največ dijakinje in dijaki ter manj dekleta kot fantje. V primerjavi z dekleti fantje več časa preživijo ob TV; več se jih tudi ukvarja s športnimi treningi in drugimi klubskimi dejavnostmi.

Tabela 7: Na kakšen način največkrat preživljaš prosti čas?

(št. in %, N=258)

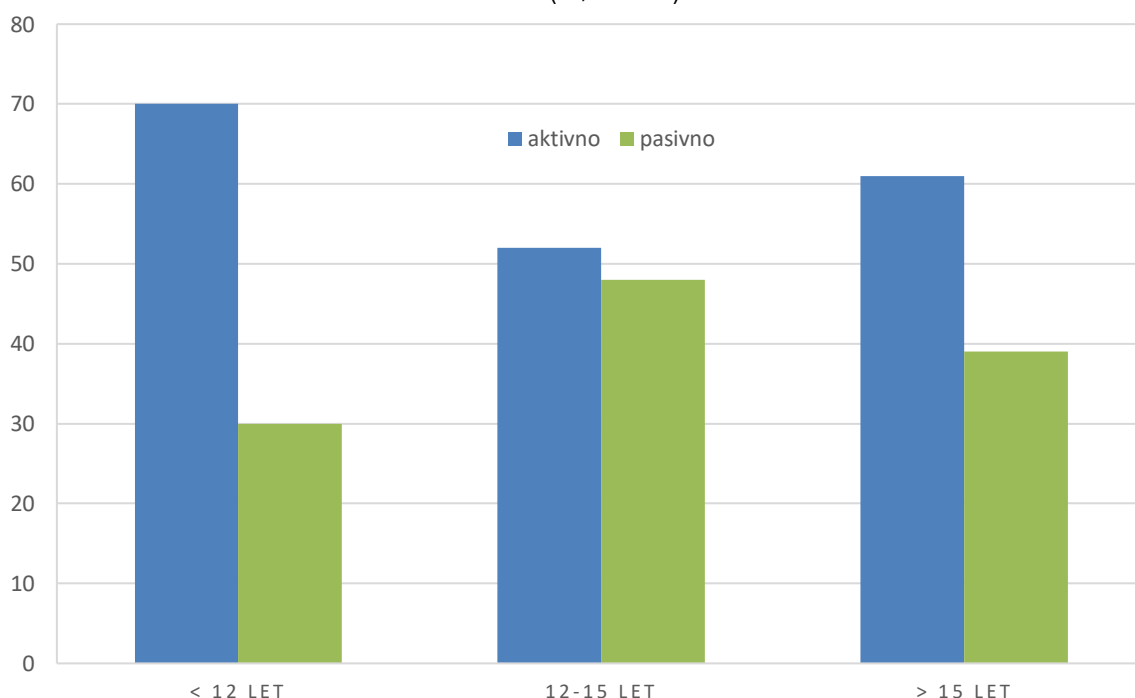
	<12 let	12-15 let	>15 let	Σ
Aktivno *	66 (70%)	50 (52%)	44 (61%)	160 (62%)
Pasivno **	23 (30%)	47 (48%)	28 (39%)	98 (38%)

* rekreacija, sprehodi, branje knjig, ukvarjanje z glasbo, druženje s prijatelji...

** PC, TV, počivanje, lenarjenje

Graf 7: NAČIN PREŽIVLJANJE PROSTEGA ČASA PO STAROSTI

(%, N=258)

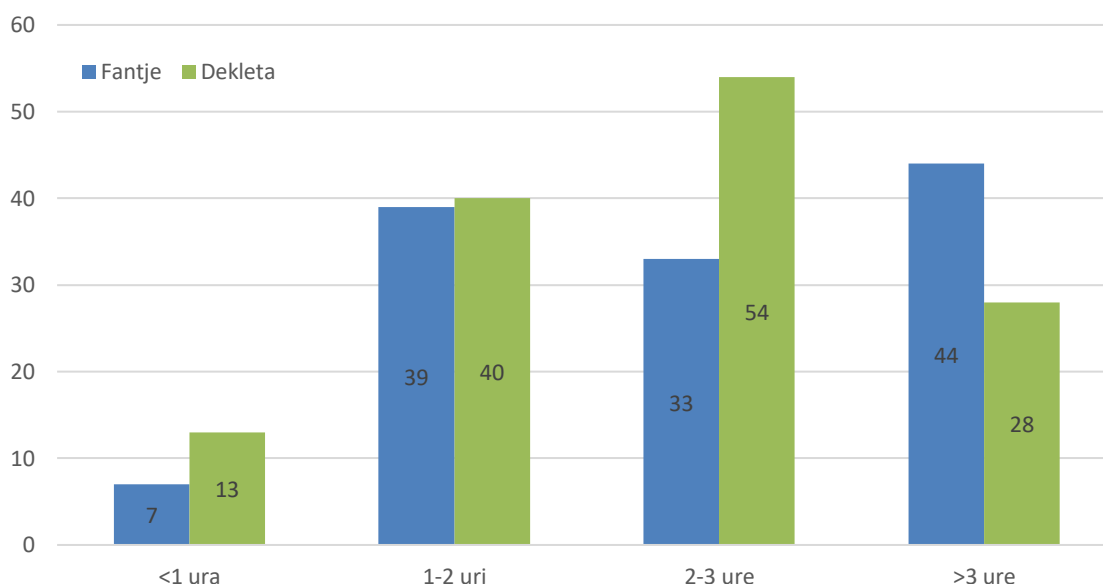
Smotno je, če prosti čas preživljamo aktivno. "To ne pomeni nujno fizične aktivnosti, ampak pomeni ukvarjanje z dejavnosti, kjer je potreben določen vložek človekove energije (ukvarjanje s športom, hobiji, igro, ustvarjanjem, neformalnim izobraževanjem) in prinaša večje koristi kot pasivno preživljanje prostega časa" (Zavod za varno igro, 2012).

Skoraj dve tretjini (62%) anketiranih prosti čas preživlja aktivno (rekreacija, sprehodi, branje knjig, aktivna uporaba PC, ukvarjanje z glasbo, druženje s prijatelji...), dobra tretjina (38%) pa pasivno. Najbolj aktivni so starejši otroci (70%), dijaki (61%) in najmanj naši vrstniki (52%). Ugotovili smo, da je skoraj polovica (48%) mlajših mladostnikov tudi najbolj pasivnih.

Tabela 8: **Koliko časa dnevno preživiš ob računalniku ali ob pametnem telefonu?**
(št., N=258)

	<12 let			12-15 let			>15 let			Σ F	Σ D	Σ
	Σ	F	D	Σ	F	D	Σ	F	D			
< 1 ura	9	4	5	5	1	4	6	2	4	7	13	20 (7%)
1-2 uri	47	26	21	14	4	10	18	9	9	39	40	79 (31%)
2-3 ure	26	13	13	30	10	20	31	10	21	33	54	87 (34%)
> 3 ure	7	6	1	48	28	20	17	10	7	44	28	72 (28%)

Graf 8: **ČAS UPORABE RAČUNALNIKOV IN TELEFONOV PO SPOLU**
(št. , N=258)

Največ anketiranih preživi ob računalniku ali telefonu 2-3 ure dnevno (34%), 1-2 uri (31%) in več kot 3 ure (28%).

Ob telefonih in računalnikih najmanj prostega časa preživijo najmlajši anketiranci (dečki več kot deklice).

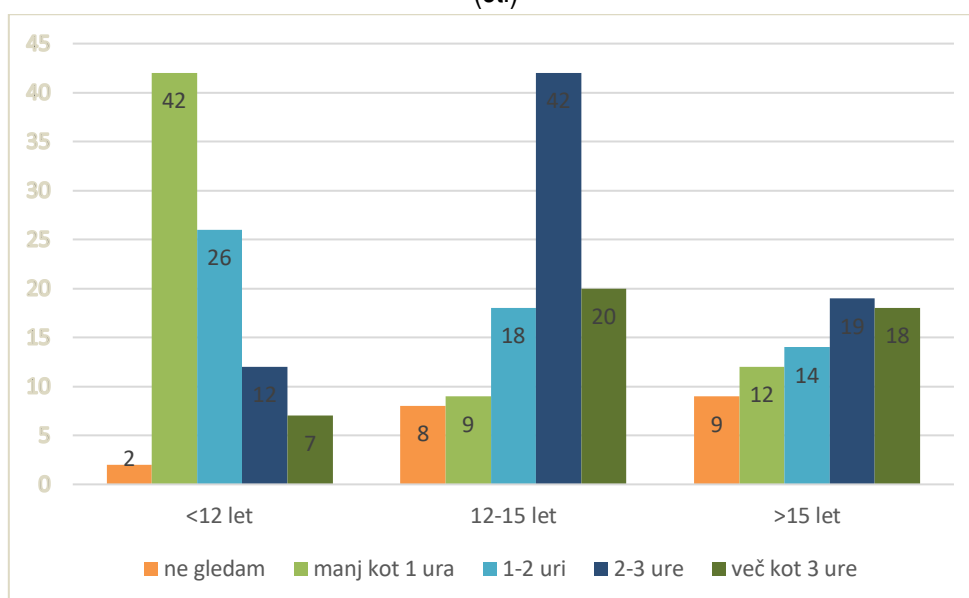
Naše vrstnice tovrstne naprave najbolj uporabljajo od 1- 3 ur, med tem, ko naši vrstniki ob računalnikih in telefonih preživijo več kot 3 ure dnevno. Dijakov telefone in računalnike uporabljajo manj časa, čas uporabe pa je tudi bolj enakomerno porazdeljen.

Fantje prednjačijo pred dekleti v daljši (več kot 3 ure dnevno) uporabi računalnikov ali telefonov, dekleta pa v vseh ostalih kategorijah.

Tabela 9: Koliko časa dnevno preživiš pred TV?
(št., N=258)

	<12 let	12-15 let	>15 let	Σ
ne gledam	2	8	9	19
< 1 ura	42	9	12	63
1-2 uri	26	18	14	58
2-3 ure	12	42	19	73
> 3 ure	7	20	18	45

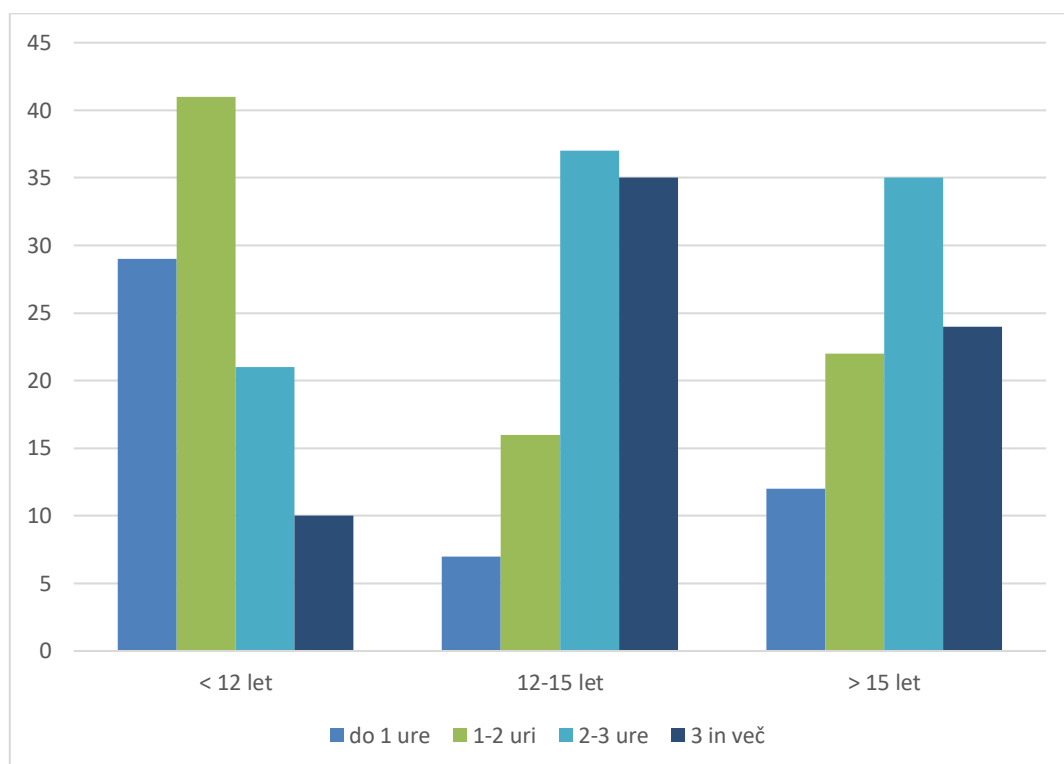
Graf 9: PREŽIVLJANJE PROSTEGA ČASA PRED TELEVIZIJO PO STAROSTI
(št.)

Najmanj prostega časa ob televiziji preživijo anketirani dijaki in naši vrstniki. Največ otrok preživi pred TV do 1 ure dnevno. Pri njih nato podaljševanje časa pred TV enakomerno upada. Dolžina časa, ki ga preživijo pred televizorjem, najbolj enakomerno narašča; podobno tudi pri mlajših mladostnikih, kjer ogromna večina preživi pred TV 2 do 3 ure dnevno.

Okoli 7% vprašanih mladostnikov televizije ne gleda.

Graf 10: **DELEŽI PREŽIVETEGA PROSTEGA ČASA PRED ZASLONI PO STAROSTI**
(%)

Tretjina (31 %) anketiranih pred zasloni (mobilni telefoni, tablice, računalniki in televizorji) preživi od 2 do 3 ure dnevno, četrtina (26 %) 1 do 2 uri dnevno in dobra petina (23 %) več kot 3 ure dnevno.

Po starosti se pojavljajo velike razlike. Večina (40 %) vprašanih otrok pred ekrani preživi 1 do 2 uri dnevno, nato pa dnevni čas uporabe pada. Največ dijakov (35 %) dnevno pred ekrani preživi 2 do 3 ure. Mlajši mladostniki pa pred ekrani preživijo najdlje - 2 do 3 ure ob zaslonih preživi 37 % anketirancev, več kot 3 ure pa 35 % vprašanih.

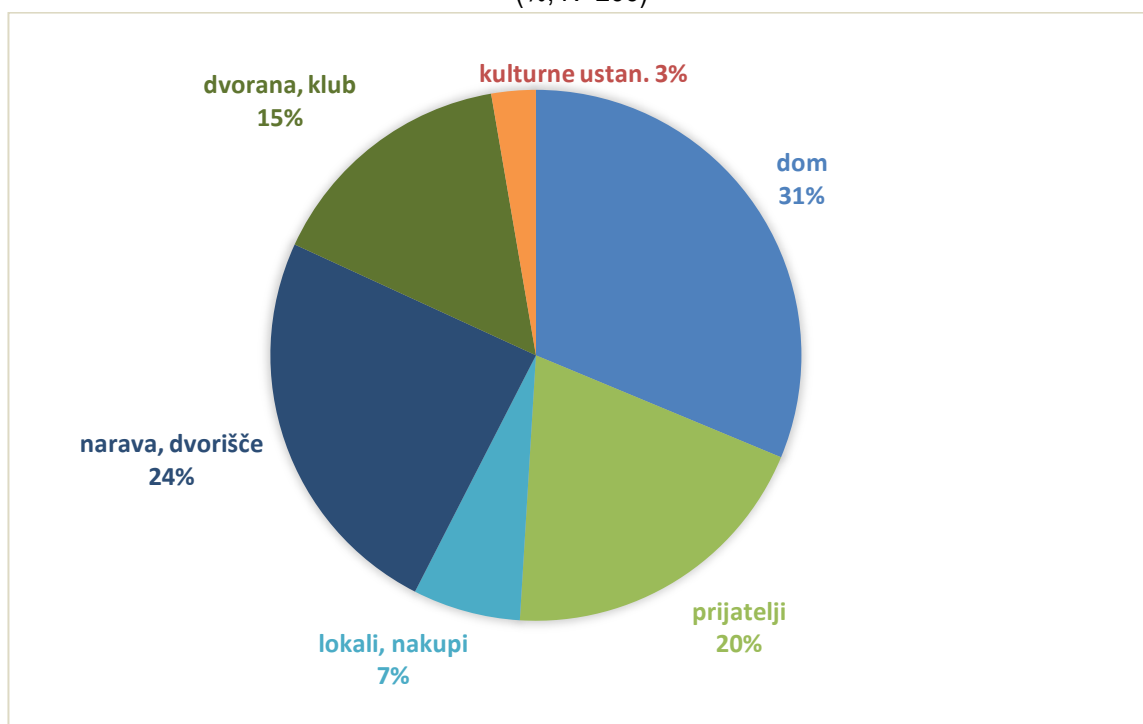
Strokovnjaki svetujejo (<https://safe.si/starsi/priporoceni-cas-uporabe-zaslonov-pri-otrocih>), naj bi mladi med 10. in 12. letom pred zaslonom dnevno preživel največ 1,5 ure, mladi med 13. in 18. letom pa največ 2 uri. Raziskave v Sloveniji so pokazale, da mladi ob zaslonu preživijo okoli 3 ure dnevno (Sečnik, 2022).

3.2.4 Lokacija in družba v prostem času

Tabela 10: **Kje preživljaš prosti čas?**
(št., N=258)

	<12	12-15	>15
dom	29	28	10
prijatelji	18	21	19
lokali, nakupi, zabave	3	6	11
narava, dvorišče	17	19	20
dvorana, klub, organizirano	20	17	11
kulturne ustanove (knjižnica, kino, gledališča...)	2	2	3

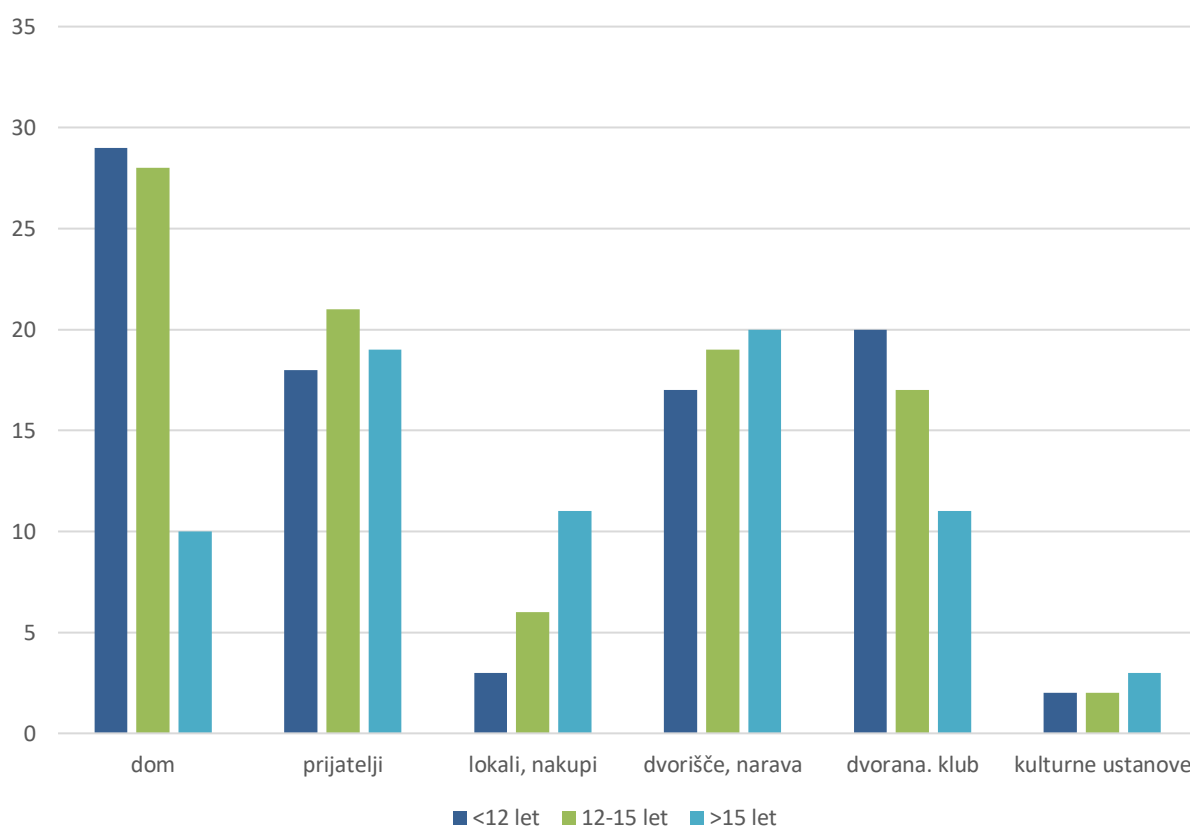
Graf 11: **LOKACIJA PREŽIVLJANJE PROSTEGA ČASA**
(%, N=258)

Tretjina (31%) vprašanih preživlja prosti čas doma, četrtina (24%) v naravi ali na dvorišču in petina pri prijateljih in nekoliko manj v dvorinah ali klubih (15%). Najmanj mladih prosti čas preživljajo po nakupih ali v lokalih (7%) in v kulturnih ustanovah (3%).

S starostjo anketirancev se povečuje tudi preživljanje prostega časa po lokalih, na zabavah, koncertih in nakupih. Naši vrstniki so med vsemi starostnimi kategorijami največ doma in s prijatelji.

Graf 12: LOKACIJA PREŽIVLJANJA PROSTEGA ČASA PO STAROSTI
(št, N=258)

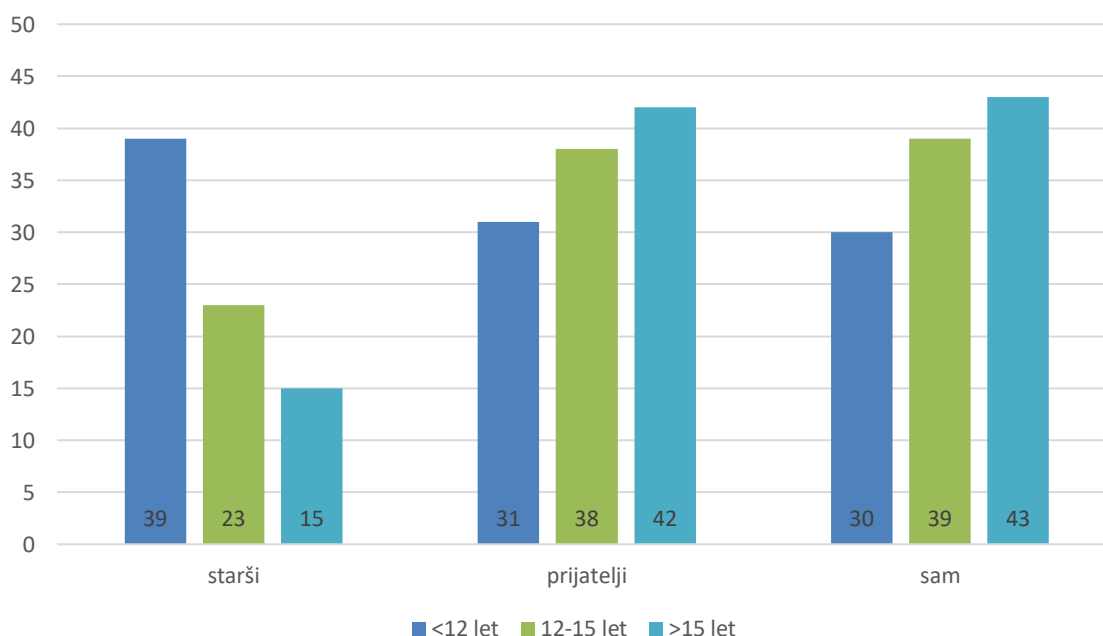

S starostjo anketirancev se povečuje preživljanje prostega časa po lokalih, na zabavah, koncertih in nakupih ter rekreativne dejavnosti v naravi in na dvorišču. Upadajo preživljanje prostega časa doma in predvsem treningi v dvoranah, klubih ipd. Naši vrstniki so med vsemi starostnimi kategorijami največ doma in pri prijateljih.

Tabela 11: **S kom preživljaš svoj prosti čas?**
(%, N=258)

	<12	12-15	>15	Σ
družina, starši	39	23	15	26
osebni, klubski prijatelji	31	38	42	36
sam	30	39	43	38

Graf 13: **DRUŽBA V PROSTEM ČASU**
(%, N=258)

S starši ali ostalimi družinskimi člani prosti čas preživlja četrtina (26%) vprašanih - 39% starejših otrok, slaba četrtina (23%) naših vrstnikov in le 15 % dijakov in dijakinj. Z odraščanjem se mladi počasi odcepljajo od družine in iščejo svoje identitete v krogih prijateljev, novih znancev, v interesnih skupinah idr. S prijatelji preživlja prosti čas dobra tretjina (36%) anketiranih : 31% starejših otrok, 38 % naših vrstnikov in 42 % dijakov in dijakinj. Kar 38% vprašanih pa prosti čas preživlja samih (največ dijakov in dijakinj).

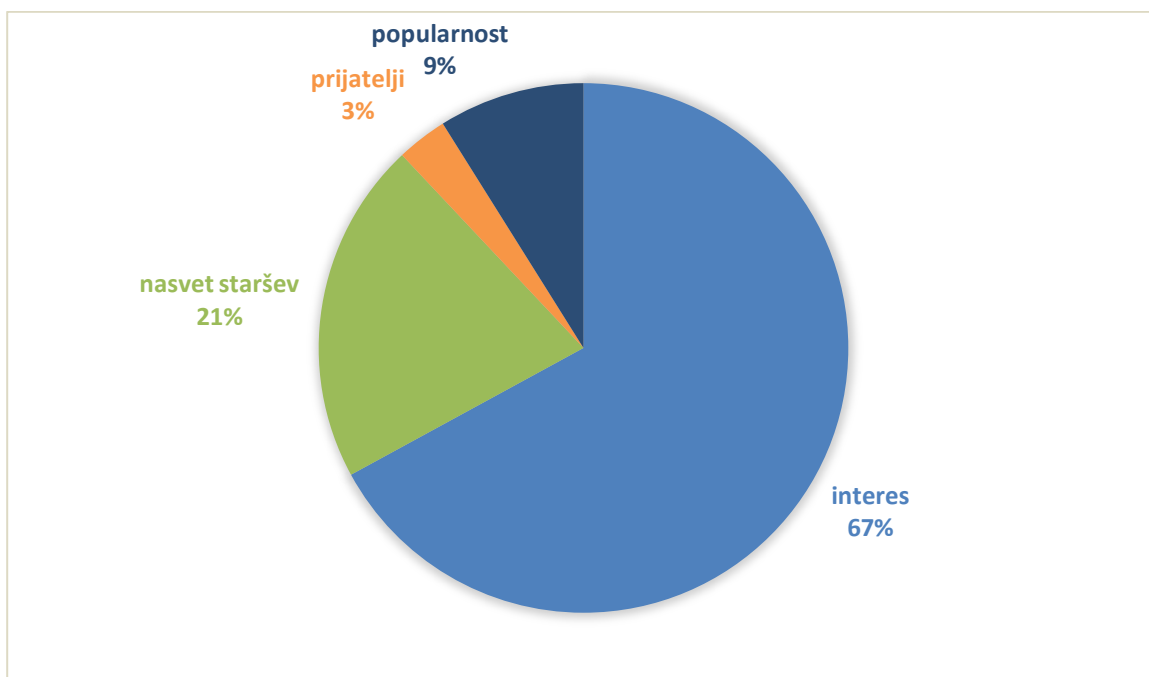
3.2.5 Interesi in prosti čas

V raziskavi predstavlja, kako interesi vplivajo na izbiro prostočasnih aktivnosti, zakaj se mladi ukvarjajo z določenimi aktivnostmi, ali zakaj se s priljubljenimi ne ukvarjajo.

Tabela 12: **Zakaj se ukvarjaš z določenimi prostočasnimi aktivnostmi?**
(št., N=258)

	št.
me zanima	173
svetovali so mi starši	54
obiskujejo jo prijatelji	8
popularna dejavnost v družini	23

Graf 14: **VZROK UKVARJANJA Z IZBRANO PROSTOČASNO AKTIVNOSTJO**
(%, N=258)

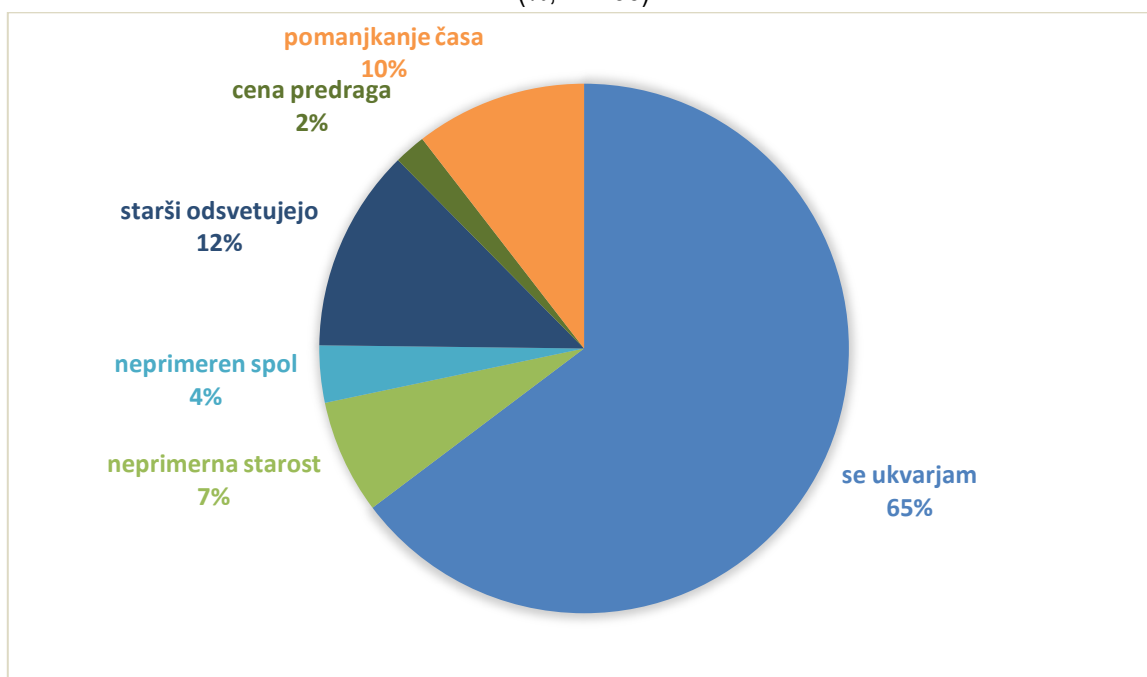

Dve tretjini (67 %) mladih določene aktivnosti obiskujejo, ker jih zanimajo ter imajo interes in veselje do teh dejavnosti. Petina anketiranih (21 %) je upoštevala nasvet staršev in je izbrala svetovane prostočasne aktivnosti. Desetina (9 %) anketiranih je dejavnost izbrala zato, ker se z njo ukvarjajo starši in je popularna v družini ali med sorodniki. Najmanj (6 %) mladih se z dejavnostjo ukvarja zaradi prijateljev.

Tabela 13: **Se ukvarjaš z najbolj zaželeno prostočasno dejavnostjo?**
(št., N=258)

	št.
Se ukvarjam.	167
Ne, ker je neprimerna za mojo starost.	18
Ne, ker je neprimerna za moj spol.	9
Ne, ker starši ne dovolijo ali jo odsvetujejo	32
Ne, ker je plačljiva in predraga.	5
Ne, ker nimam dovolj prostega časa.	27

Graf 15: **ŽELENA IN NEŽELENA PROSTOČASNA DEJAVNOST**
(%, N=258)

Dve tretjini (65 %) vprašanih mladostnikov se v prostem času ukvarjajo z aktivnostmi, ki so si jih sami izbrali, jih radi opravljajo in jih sproščajo. Tretjina (35%) vprašanih bi se želela ukvarjati z drugimi dejavnostmi. Najbolj moteče ovire na poti do njihovih želja so prepovedi in odsvetovanja staršev (12%) ter pomanjkanje časa (10%), najmanjše pa so neprimerna starost (7%) ali spol (4%) in predraga dejavnosti (2 %).

Starši veliko želenih dejavnosti omejujejo ali onemogočijo. Na eni strani so vzrok temu verjetno tradicija, izkušnje in želje staršev, na drugi strani pa nerazumljiv strah za varnost, ugled, moten lastni način in tempo življenja. Veliko staršev z omejevanjem prostočasnih dejavnosti tudi kaznuje ali si kako drugače pomaga pri vzgoji ali svoji nemoči (ToSemJaz.net).

Mladostniki bi radi hitro odrasli in bili svobodni, čeprav še ne vemo povsem, kam in kako s to svojo svobodo. Nekateri anketiranci bi želeli več drugačnega športnega udejstvovanja, vožnjo s skuterji, daljše večerne izhode, udeležbo na vrstniških zabavah in prireditvah, samostojne odhode v lokale ipd. Nekateri pa smo za določene dejavnosti "prestari", npr. za uporabo naprav na otroških igriščih ali za določene počitniške dejavnosti.

Nekaterim anketiranim udejstvovanje v zelenih dejavnostih onemogočajo predsodki, npr. nekaterim fantom ples in nakupe, nekaterim dekletom pa igranje hokeja, nogometa in treniranje borilnih športov.

3.4.6 Omejitve v prostem času

V raziskavi sva ugotavljali, katere omejitve za izvajanje zelenih prostočasnih aktivnosti so doživeli anketiranci. Zanimalo naju je tudi, kako na prosti čas mladih vplivajo družinski člani, družinski urnik in hišna opravila. Raziskali sva tudi posebnosti vzgoje staršev, ki vplivajo na vsakdanje življenje in tudi na preživljanje prostega časa. Raziskali sva enakopravnost vzgoje po starosti in po spolu ter dodali mnenja mladih in anketiranih staršev.

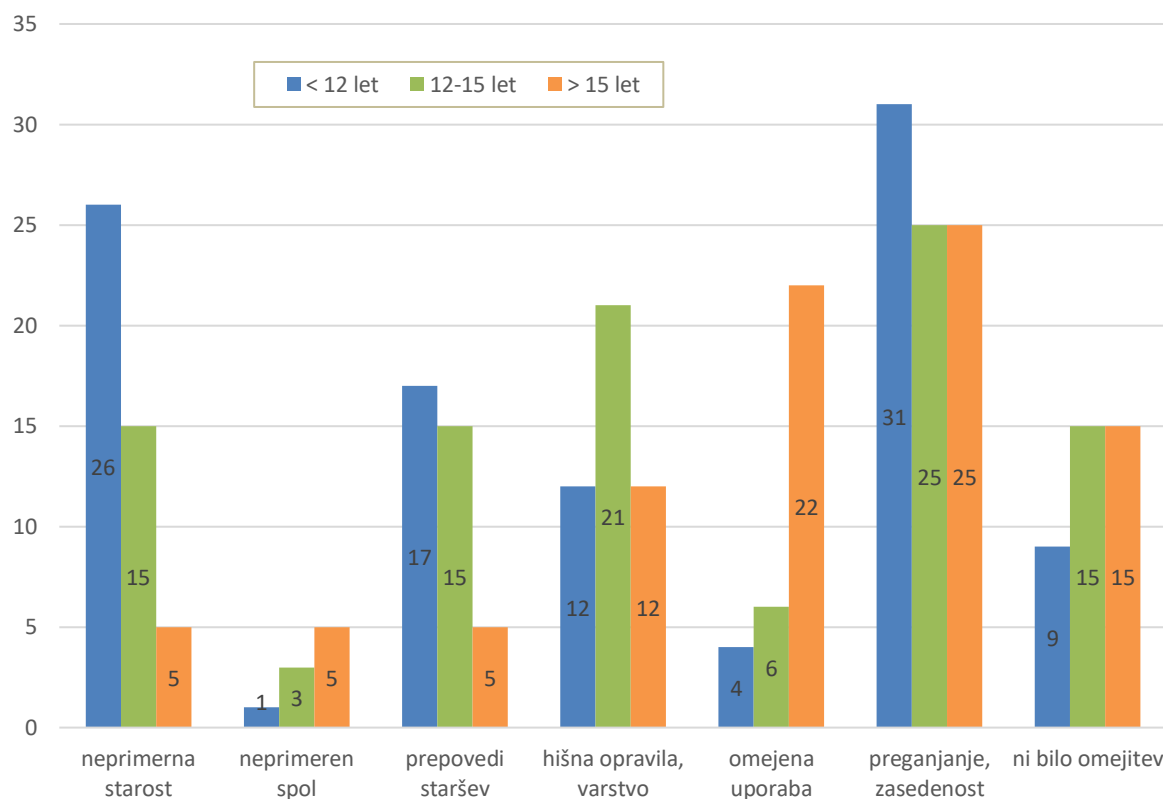
Tabela 15: **Katere omejitve si že doživel (-a) v prostem času?**
(%, N=258)

	<12	12-15	>15	Povp. delež (%)
neprimerna za mojo starost	26	15	5	15
neprimerna za moj spol	1	3	5	3
starši so odsvetovali ali prepovedali	17	15	5	12
hišna opravila, varstvo mlajših	12	21	33	22
onemogočena uporaba površin*	4	6	11	7
starejši uporabniki preganjajo mlajše, zasedenost	31	25	20	25
nisem doživel (-a) omejitev	9	15	21	15

*zaparkiranost, pokvarjene naprave, razmestitev zelenic, vpitje, prometna ogroženost...

Anketirani so, kot vrsta omejitev v prostem času, največkrat (25 %) izbrali zasedenost naprav in prostorov ali preganjanje mlajših in objektno zasedbo naprav in prostora. Precej aktivnosti mladim omejuje neprimerna starost (15 %). Premalo so stari za obiskovanje lokalov, koncertov ali za večerne izhode in dejavnosti, istočasno pa so prestari za uporabo igral na igriščih, igranje nogometa na zelenicah ali rolanje po pločniku. Anketirani mladostniki večinoma imajo starejšega (40%) ali mlajšega (48%) brata ali sestro, dobra desetina (12%) pa je bilo edincev. Petina (22 %) mladih ima omejen prosti čas zaradi hišnih opravil ter varstva ali nudenju pomoči mlajšim bratom in sestram pri šolskem delu. Dobri desetini (12 %) anketiranih so starši omejevali ali prepovedali prostočasne aktivnosti. 7% vprašanih je bilo priča zaparkiranim, pokvarjenim in uničenim napravam ali površinam. 15 % anketiranih mladih še ni doživelo omejitev prostočasnih aktivnosti.

Graf 16: **VRSTA OMEJITEV V PROSTEM ČASU PO STAROSTI**
(%, N=258)

Tretjino otrok (31%) in četrtno mlajših mladostnikov v prostem času preganjajo starejši mladostniki, ki si z ukazi in grožnjami izborijo rekreativne površine, poletne sence, klopi, fitnes naprave ipd. Veliko površin in naprav je bilo tudi zasedenih. Mlajši bi radi bili čim prej odrasli in tako četrtna anketiranih otrok (26 %) in 15 % anketiranih mlajših mladostnikov ni bila dovolj stara za določene prostočasne aktivnosti. Dobri desetini anketiranih (17 % otrok, 15 % naših vrstnikov in 5 % dijakov) otrok so starši prepovedali ali omejili določene prostočasne aktivnosti.

Neprimerna starost, omejitve staršev in preganjanje starejših najbolj omejujejo prostočasne aktivnosti otrokom in mlajšim mladostnikom, medtem ko jih pri dijakih skorajda ni. Dijakinjam in dijakom pa čas omejujejo predvsem veliko družinskih opravil, kot sta varstvo in pospravljanje ter neurejene ali zasedene površine.

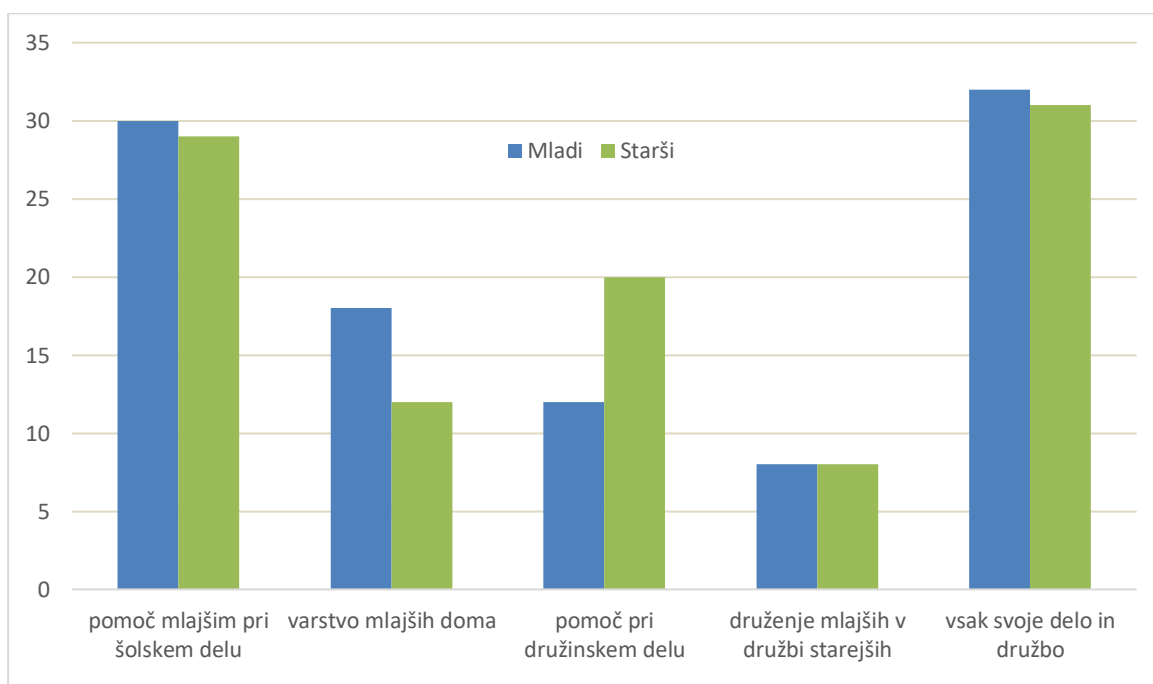
Približno petina anketiranih mladih še ni doživelo omejitev prostočasnih aktivnosti - 9 % otrok, 15 % naših vrstnikov in 15 % dijakov.

Tabela 16: **Katere družinske obveznosti najbolj zaposlujejo* mladostnika?**
(%, N=258 mladih, 56 staršev)

	Mladi	Starši
pomoč mlajšim pri šolskem delu	30	29
varstvo mlajših doma	18	12
pomoč pri družinskem delu	12	20
druženje mlajših v družbi starejših	8	8
vsak naj ima svoje delo in družbo	32	31

**Vprašanje v anketiranju mladih in staršev zastavlja drugače
- mlade "najbolj moti", starši pa "pričakujejo".*

Graf 17: **NAJBOLJ MOTEČE OBVEZNOSTI V DRUŽINI**
(%, N=258 mladih, 56 staršev)

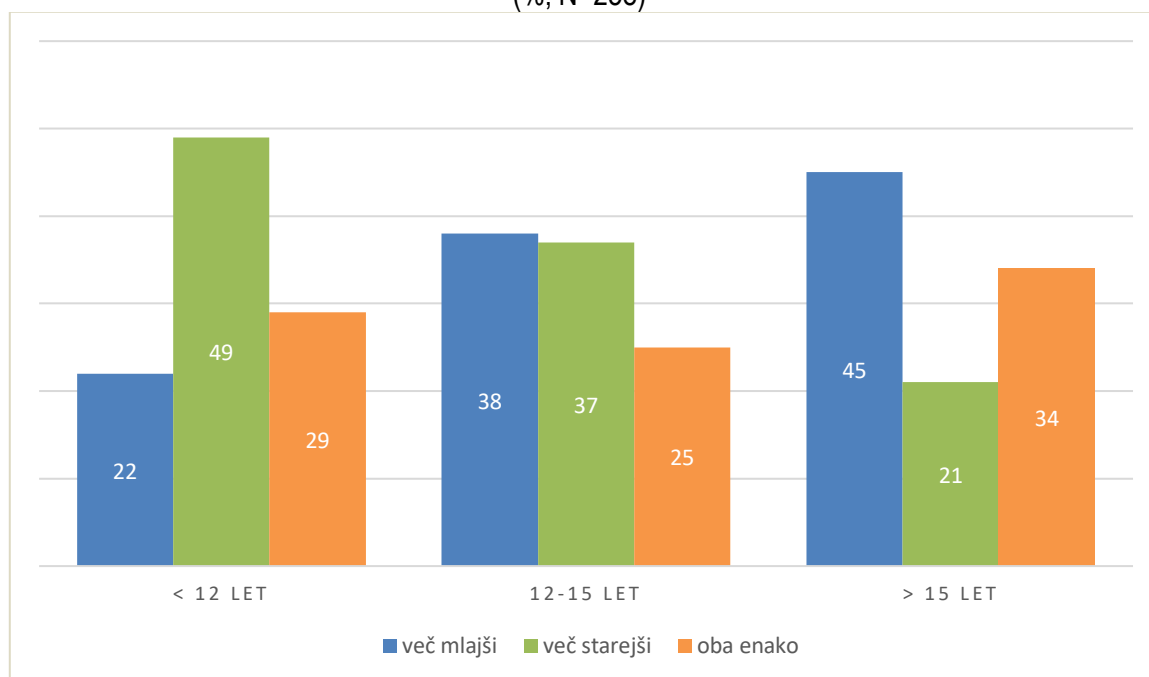
Tretjina anketiranih staršev meni, da naj ima vsak otrok svojo družbo in svoje delo. Tretjina (29 %) staršev pričakuje, da bodo starejši otroci več pomagali mlajšim bratom in sestrám pri šolskem delu, desetina (12 %) staršev na starejše otroke prelaga varstvo mlajših batov in sester. Petina staršev (20 %) meni, da se naj starost in večja zrelost odraža tudi v večji pomoči pri družinskem delu. Slaba desetina (8%) vprašanih staršev meni, da naj mlajši otroci v prostem času več zahajajo v družbo starejših bratov in sester, ker s tem pridobivajo izkušnje.

Izmed skupnih obveznosti v družini mlade najbolj motijo pomoč mlajšim pri šolskem delu (30 %), domače varstvo mlajših (18 %), pomoč pri hišnih opravilih (12 %) in zahajanje mlajših v družbo starejših bratov in sester, kar predstavlja nekakšno "prostočasno popoldansko varstvo".

Tabela 17: **Ali meniš, da starši v vzgoji dovolijo mlajšemu ali starejšemu otroku enako?**
(%, N=258 mladi, 56 starši)

	<12 let	12-15 let	>15 let	starši
več mlajšemu otroku, kot starejšemu	22	38	45	4
več starejšemu otroku, kot mlajšemu	49	37	21	2
obema enako	29	25	34	94

Graf 18: **ENAKOPRAVNOST VZGOJE PO STAROSTI**
(%, N=258)

Okoli tretjina anketiranih starejših otrok (29%) in dijakov (34%) ter četrtnina (25%) naših vrstnikov meni, da starši starejšim in mlajšim otrokom dovolijo enako.

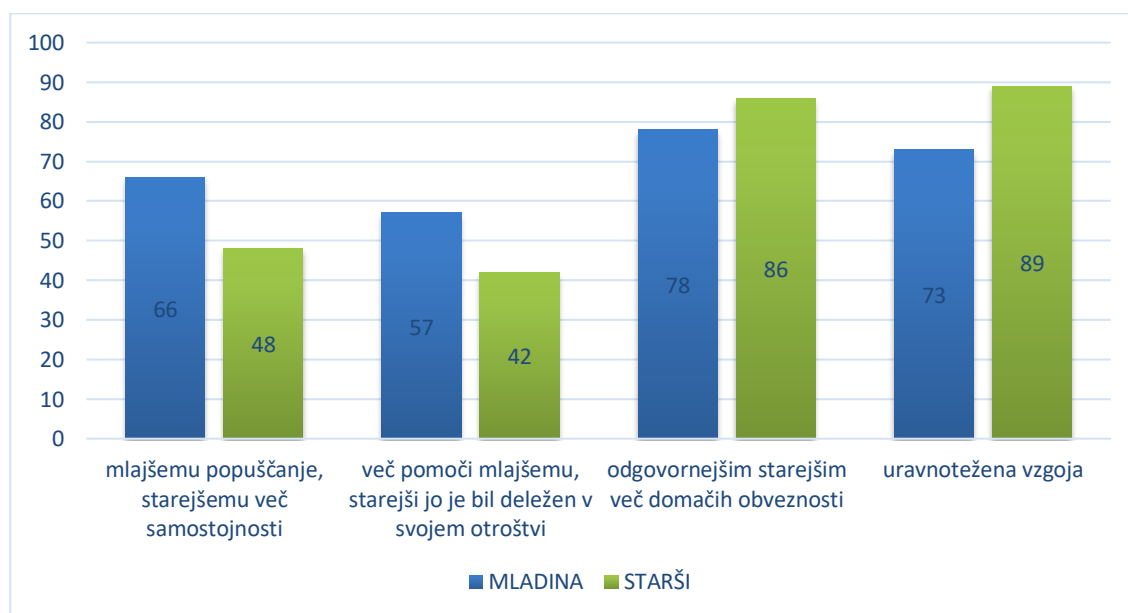
Takšnega mnenja je tudi velika večina (94%) staršev. Starši menijo, da mlajšemu otroku prej popuščajo, starejšemu pa na primer dovolijo več samostojnosti. Mlajšemu otroku večkrat pomagajo, kakor so starejšemu v otroških letih. Prav je, da starejši pomagajo mlajšim bratom in sestram (domače naloge, varstvo mlajših, skupno preživljanje prostega časa ipd.). Starejši otroci so bolj odgovorni od mlajših. Starejši otrok se je sposoben bolj aktivno vključiti v družinsko življenje in pomagati pri hišnih opravilih. Starši tudi menijo, da obema otrokoma namenjajo enako pozornosti in imajo uravnoteženo vzgojo.

Pri mladih pa je mnenje postavljeno na glavo. Na splošno je občutek "enakopravnosti" porušen. Polovica (49%) mlajših meni, da imajo starejši več pravic. Starejši menijo obratno; slaba polovica (45 %) starejših meni, da mlajšim starši bolj popuščajo, jih vzgajajo bolj blago in imajo na splošno več pravic. Naši vrstniki so prepričani, da smo mi "prikrajšani" in da imajo več pravic tako mlajši (38 %) kot starejši (37 %).

Tabela 18: **Ali se strinjaš s trditvijo, da:**
(%, N=258 mladih, 56 staršev)

	DA		NE	
	mladina	starši	mladina	starši
starši mlajšemu bolj popuščajo, starejšemu dajo več samostojnosti	76	48	24	52
več pomoči nudijo mlajšemu, starejši jo je bil deležen v svojem otroštvu	57	42	43	58
starši odgovornejšim starejšim nalagajo več domačih obveznosti	78	86	22	14
starši imajo uravnoteženo vzgojo	66	89	34	11

Graf 19: **URAVNOTEŽENOST STARŠEVSKA VZGOJE**
(%, N=258 mladih, 56 staršev)

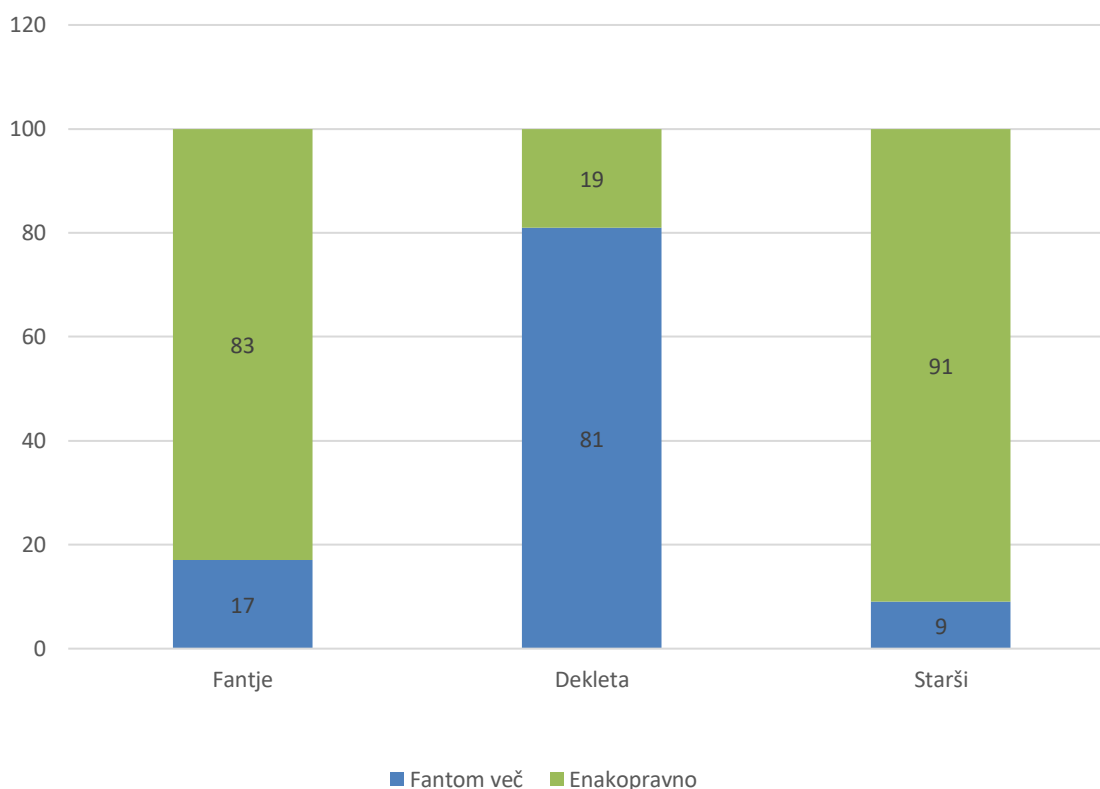

Iz odgovorov v anketi smo ugotovili, da se mnenja mladih in staršev precej razlikujejo. Starši večinoma (89 %) menijo, da imajo uravnoteženo vzgojo in obema (vsem) otrokoma namenljajo enako pozornost, s čimer se strinja le slabe tri četrtine (73 %) mladih. Desetina (8 %) več staršev kot mladih meni, da so odgovornejši in fizično sposobnejši in da jim lahko bolj pomagajo pri domačih opravilih. 42 % staršev je povedalo, da so pred leti prav tako oni pomagali svojim otrokom, sedaj, ko so ti dozoreli, naj oni pomagajo mlajšim bratom in sestrkam. Izkušnje s tovrstno prakso pa pozna več kot polovica (57 %) anketiranih mladostnikov. Dve tretjini mladostnikov (66 %) meni, da starši mlajšemu bolj popuščajo, starejšemu pa dovolijo več samostojnosti. S tem se strinja slaba polovica (48 %) anketiranih staršev, večina pa meni, da mlajšemu ne popuščajo, a da starejšemu otroku dovolijo več samostojnosti.

Tabela 19: **Ali starši v prostem času fantom dovolijo več kot dekletom?**
(N=258 mladi, 56 starši)

	Fantje N=124 št. / %	Dekleta N=134 št. / %	Σ N=258 št.	Starši N=56 št. / %
da	21 / 17	109 / 81	130	5 / 9
ne	103 / 83	25 / 19	128	51 / 91

Graf 20: **ENAKOPRAVNOST VZGOJE PO SPOLU**
(%, N=258 mladi, 56 starši)

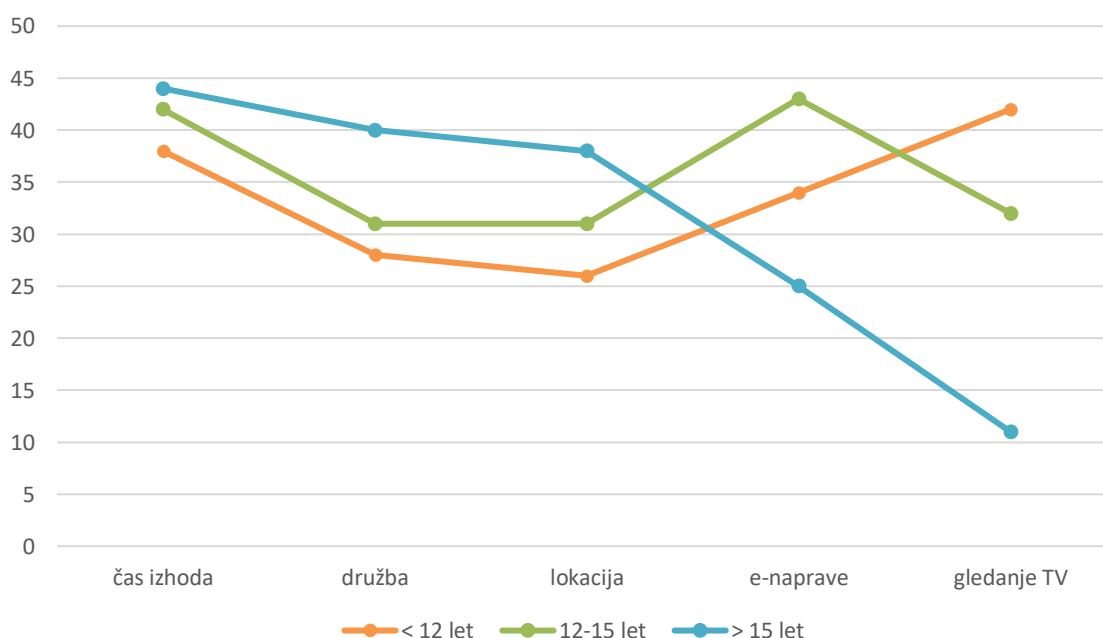
Postavili sva trditev, da starši fantom na področju prostočasnih dejavnosti dovolijo na splošno več, kot dekletom. Starši trditev skorajda v celoti zanikajo, razen nekaterih, ki jih najbolj skrbi varnost hčera.

Mladi menijo drugače. Njihova mnenja "za" in "proti" so skoraj izenačena - 130 se jih strinja in 128 se jih ne strinja. Vendar so razmerja v odgovorih, glede na spol, postavljena na glavo. Večina deklet meni, da so prikrajšane s starševskimi omejitvami in dovoljenji, kar pa fantje večinoma zanikajo.

Tabela 20: V čem se v prostem času kažejo starševske vzgojne sankcije?
(Število odgovorov, N anket=258)

	<12	12-14	>15
omejen čas izhodov	38	42	44
omejena družba, v katero zahajam	28	31	40
omejena lokacija, kamor zahajam	26	31	38
omejevanje uporabe e-naprav	34	43	25
omejevanje gledanja TV	42	32	11

Graf 21: STARŠEVSKO OMEJITVE V PROSTEM ČASU PO STAROSTI
(Št. Sred. vrednosti odgovorov, N=258)

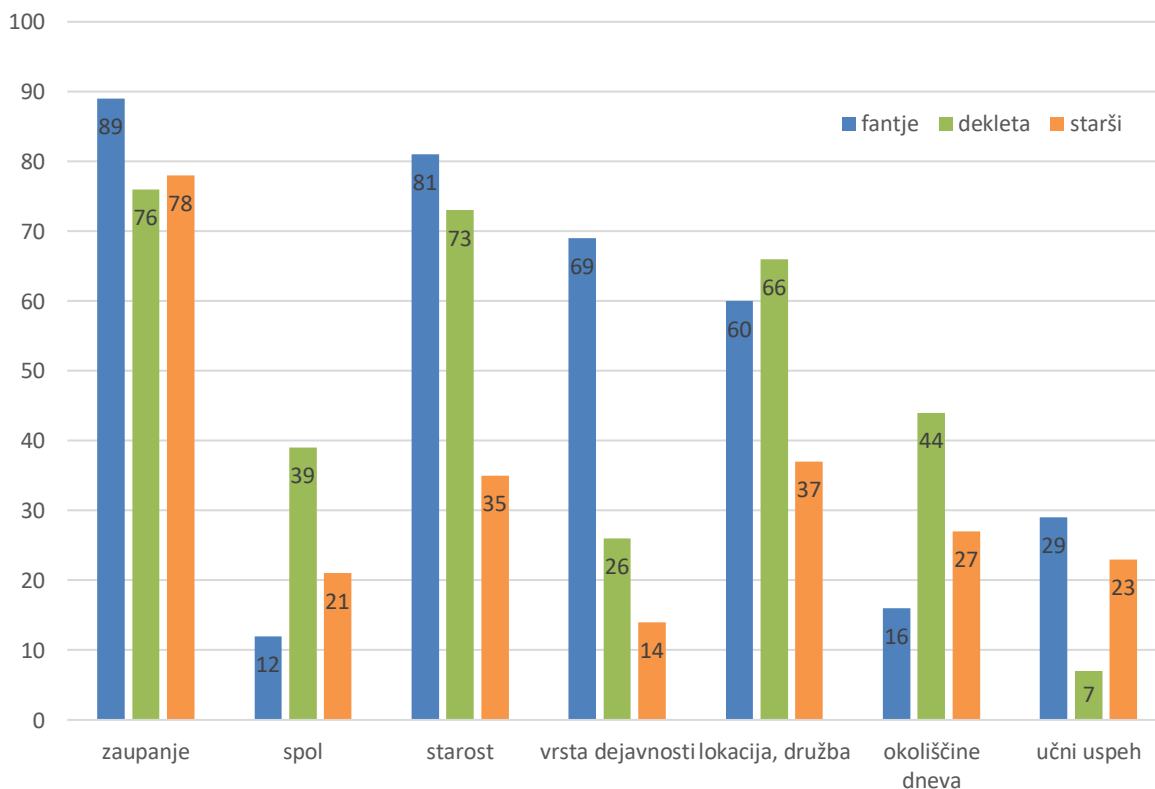
Starši otroke velikokrat omejujejo ali kaznujejo tako, da omejujejo ali prepovejo določene prostočasne aktivnosti. Največkrat časovno omejujejo izhode, prepovejo druženje v določenih skupinah in omejijo uporabo telefonov ter računalnikov.

Starejšim otrokom starši največkrat prepovejo gledati televizijo, velikokrat jih omejijo čas izhoda, najmanjkrat pa lokacijo, kamor lahko zahajajo. Mlajšim mladostnikom starši največkrat omejijo uporabo telefona in prepovejo izhode, najmanjkrat pa uporabijo prepoved gledanja TV in druženje z vrstniki. Dijake in dijakinje starši najpogostejše sankcionirajo z omejevanjem izhodov, prepovedjo zahajanja v določeno družbo in na določene lokacije.

Tabela 21: **Kaj pri starših najbolj vpliva na omejitve, dovoljenja ali prepovedi pri preživljanju tvojega prostega časa?**
(št. odgovorov in %)

	F N=124 št. / %	D N=134 št. / %	Σ N=258 št. / %	Starši N=56 št. / %
zaupanje	110 / 89	102 / 76	212 / 82	44 / 78
spol	15 / 12	52 / 39	67 / 24	12 / 21
starost	100 / 81	98 / 73	198 / 77	20 / 35
vrsta dejavnosti	95 / 69	35 / 26	130 / 50	8 / 14
lokacija, prostor, družba	75 / 60	88 / 66	163 / 63	21 / 37
okoliščine dneva (tema, let. čas...)	20 / 16	59 / 44	79 / 30	15 / 27
učni uspeh v šoli	36 / 29	10 / 7	46 / 18	13 / 23

Graf 22: **VZROKI STARŠEVSKIH OMEJITEV V PROSTEM ČASU**
(%, N=258 mladi, 56 starši)

Na starševske omejitve, dovoljenja ali prepovedi pri preživljanju prostega časa in izvajanju prostočasnih dejavnosti najbolj vplivajo zaupanje (mladostniki - 82 %, starši - 78 %), ki ga starši imajo v svojega otroka, njegova starost (mladostniki - 77 %, starši - 35 %) ter lokacija dejavnosti in družba (mladostniki - 63 %,

starši - 37 %). Manj pa na dovoljenja vplivajo učni uspeh in spol, vrsta dejavnosti in okoliščine dneva, kot so zimski krajši dan, poletna vročina ipd.

Fantje so kot vzrok starševskega omejevanja najbolj izpostavili odgovornost (zaupanje staršev - 89 %), starost (81 %) in vrsto dejavnosti (79 %). Menijo, da je za starše pomembno, da poznajo vrsto priložnosti dejavnosti, njene pasti, dobre strani, rezultate in uspehe. Staršem se po mnenju mladih velikokrat zdi vprašljiva lokacija dejavnosti in družba (60 %), mladim pa omejujejo (29 %) udeležbo tudi zaradi poslabšanja učnega uspeha.

Dekleta se o vzrokih starševskega omejevanja strinjajo s fanti, izpostavile pa so še družbo kolegov (66 %), okoliščine dneva (44 %) in zgodnjo temo v zimskih večerih ter večna nevarnost zaradi "šibkega spola" (39 %).

Starši so kot dejavnike omejevanja izpostavili predvsem zaupanje (78 %), slabo družbo (37 %) in starost otrok (35 %).

Tabela 22: Površine in prostočasne dejavnosti v Celju
(št. odgovorov, možnih več odgovorov)

	starostne omejitve			dejavnosti primanjkuje		
	mladi N=258	starši N=56	Σ	mladi N=258	starši N=56	Σ
zelenice, parki, gozdne poti	8		8	135	36	168
namenski mlad. prostori (klubski, šolski,...)	50		50	102	37	139
športna igrišča, igrišča - starejši mladostniki	28	8	36	99	33	137
poletne in počitniške aktivnosti	120		120	26	24	50
druge strukturirane vsebine (šah, labirint)	24	4	28	27	22	49
plačljive dejavnosti (bazen, drsališče, fitnes)	52		52	46		46
interesne dejavnosti (šola)	8	4	12	32	2	34
otroška igrišča	136	16	152	26	5	31
filmske, gledališke predstave, koncerti	98		98	22		22
različni tečaji (jezikovni, tehnični, kuharski...)	36		36	17		17

Anketirani so menili, da so starostne omejitve najbolj opazne na otroških igriščih, pri poletnih počitniških dejavnostih ter filmskih, gledaliških predstavah ali koncertih. Starost uporabnikov pa seveda ne igra nobene vloge v naravi, na zelenicah, gozdnih poteh ali v interesnih dejavnostih po šolah.

Vprašani so odgovorili, da med ponujenimi dejavnostmi najbolj primanjkuje zelenih površin, drevesnih senc, parkov in drugih nestrukturiranih naravno opremljenih površin za igranje in dejavnosti na prostem - več zelenja, skalnjakov, grbin in vzpetin, več opreme iz naravnih materialov ipd.

Manjkajo tudi dejavnosti na prostem, ki predstavljajo umski ali telesni izziv tudi za mladostnike in ne zgolj za otroke - šah, tri v vrsto, kegljanje, družabne igre, tematske učne poti, zahtevnejša plezališča, vodne ureditve, različni poligoni (pumptrack, rolerblade, cycling ipd.).

Predlagali so tudi, da bi bili zelo dobrodošli namenski prostori za mlade, kjer se bi odvijale različne aktivnosti in dejavnosti in bi bili organizirani po šolah, po mestnih četrtih, v okviru občinskih ustanov v mestu ipd.

Izbor filmskih in gledaliških predstav ter ponudba koncertov in različnih tečajev, se je v zadnjem času izboljšala. Anketirani menijo, da je tudi urejenih otroških igrišč in različnih dejavnosti po šolah dovolj.

3.3 RAZPRAVA IN SINTEZA DELA

V raziskavi sva izpostavili nekatera ključna predvidevanja:

- Večina mladih ima dovolj prostega časa. ☒

Najina predvidevanja so se potrdila. Dovolj prostega časa ima 58 % anketiranih mladih (70 % otrok, 58 % mlajših mladostnikov in 44 % dijakin in dijakov). Pomanjkanje prostega časa narašča s starostjo anketirancev. Tretjina (30%) starejših otrok in dobra polovica (56%) dijakov meni, da nimajo dovolj prostega časa.

Največ (42 %) anketiranih mladostnikov ima 2-3 ure prostega časa dnevno, desetina (12 %) 1 uro ali manj, tretjina (30 %) 4-5 ur in 14 % vprašanih 5 ur ali več. Prosti čas četrtini (24 %) anketiranim najbolj omejujejo: preveč šolskega dela (tri četrtine dijakov in polovica naših vrstnikov), preveč izvenšolskih dejavnosti in starši. Slabo desetino (8 %) vprašanih najbolj omejujejo in motijo mlajši bratje in sestre. Starejši so navedli predvsem varstvo mlajših doma in zunaj v prostem času ter pomoč pri šolskem delu. Tretjina (31 %) vprašanih preživlja prosti čas doma, četrtina (24 %) v naravi ali na dvorišču, petina pri prijateljih in 15 % v dvoranh in klubih. Najmanj mladih prosti čas preživlja po nakupih ali v lokalih (7 %) in v kulturnih ustanovah (3 %).

- Večina mladih preživlja prosti čas aktivno. ☒

Najina predvidevanja sva potrdili. Več kot polovica (62 %) anketirancev preživi prosti čas aktivno. To ne pomeni nujno fizične aktivnosti, ampak pomeni ukvarjanje z dejavnostmi, kjer je potreben določen vložek človekove energije (ukvarjanje s športom, hobiji, igro, ustvarjanjem, neformalnim izobraževanjem). Najaktivnejši so starejši otroci (70 %) in dijaki (61 %). Mlajši mladostniki pa so bolj pasivni, saj jih le 52 % prosti čas preživlja aktivno.

Fantje se dvakrat pogosteje ukvarjajo s treningi od deklet in za četrtino več časa od deklet uporabljajo telefone, računalnike in gledajo TV. V prostem času tudi dvakrat več lenarijo v brezdelju od deklet. Dekleta več časa berejo, se rekreirajo, družijo z vrstniki, obiskujejo tečaje in delavnice ter pomagajo doma. Strokovnjaki svetujejo (<https://safe.si/starsi/priporoceni-cas-uporabe-zaslonov-pri-otrocih>), naj bi mladi med 10. in 12. letom pred zaslonom dnevno preživel največ 1,5 ure, mladi med 13. in 18. letom pa največ 2 uri. Raziskave v Sloveniji so pokazale, da mladi ob zaslonu preživijo okoli 3 ure dnevno (Sečnik, 2022). Tretjina (31 %) anketiranih pred zasloni (mobilni telefoni, tablice, računalniki in televizorji) preživi od 2 do 3 ure dnevno, četrtina (26 %) 1 do 2 uri dnevno in dobra petina (23 %) več kot 3 ure dnevno. Mlajši mladostniki pred ekrani preživijo najdlje - 2 do 3 ure ob zaslonih preživi 37 % anketirancev, več kot 3 ure pa kar 35 % vprašanih. S starostjo upada dolžina časa, ki ga preživijo pred TV in narašča dolžina časa, ki ga preživijo ob telefonih in računalnikih.

- Tri četrtine mladih se v prostem času ukvarja z zeleno dejavnostjo. ☒

V raziskavi sva ugotovili, da se z želeno dejavnostjo ukvarja dve tretjini (65 %) vprašanih mladostnikov in tako nisva potrdili najino hipotezo. Tretjina vprašanih bi se želela ukvarjati z drugimi dejavnostmi. Najbolj moteče ovire na poti do njihovih želja so prepovedi in odsvetovanja staršev (12 %), pomanjkanje časa (10 %) in neustrezna starost (7 %).

- Otrokom in starejšim mladostnikom starši dovolijo več kot mlajšim mladostnikom. ☒

Najina predvidevanja nisva potrdili. Polovica (49 %) starejših otrok meni, da imajo v družini starejši več pravic. Starejši menijo obratno – skoraj polovica (45 %) jih meni, da mlajšim starši bolj popuščajo, jih vzgajajo bolj blago in jim dopuščajo na splošno več pravic. Naši vrstniki, mlajši mladostniki, so prepričani, da so "prikrajšani" in da imajo več pravic tako mlajši (38 %) kot starejši (37 %).

Velika večina staršev (89 %) meni, da imajo uravnoteženo vzgojo.

Tudi trditev, da starši fantom dovolijo več kot dekletom, starši v celoti zanikajo. Ampak mladi menijo drugače. Njihova mnenja so izenačena - 130 se jih strinja in 128 se jih ne strinja. Vendar so razmerja v odgovorih, glede na spol, nasprotna. Večina deklet meni, da so prikrajšane s starševskimi omejitvami in dovoljenji, kar pa fantje večinoma zanikajo.

Vendar - mnenja ostajajo mnenja. Dejstvo je, da polovica vprašanih staršev zahteva več pomoči od mladostnikov in prelaga del vzgoje (varstvo, skrb za mlajše, pomoč pri šolskem delu) na starejše otroke. Desetina staršev pričakuje več pomoči pri hišnih delih, kar je glede na starost in odgovornost razumljivo. Problem nastane, ko pričakovanja mladih in staršev niso skladna.

- Mlajšim mladostnikom je namenjena manj kot četrtna ponujenih priložnosti. ☒

Hipoteze nisva potrdili. Okoli 40 % organiziranih dejavnosti MCC je primernih za mlajše mladostnike.

Mlajšim mladostnikom je primerna tudi tretjina naprav v Celju (skate park Hudinja, pumptrack poligon, fitnes Špica in Dečkovo naselje, košarkarska, nogometna, rokometna igrišča v mestnih naseljih).

Tudi večina pripravljenih počitniških dejavnosti v mestu (celjski bazen, drsališče, pokrita tenis igrišča, aktivnosti na Celjski koči, nekatere šolske telovadnice, ponudba muzejev in knjižnic, Mladinski center Celje z dejavnostmi, poletno počitniško varstvo, Don Boscovi oratoriji idr.) je uporabna in vabljiva za mlajše mladostnike.

Večina športnih klubov ne omejuje sodelovanja za mlajše mladostnike.

- Mlajši mladostniki so zapostavljeni in na robu ☒

Hipoteze nisva uspeli potrditi. Povsod sva našli na drugačne dokaze in razmišljanja (anketna vprašanja za mlade in starše, razgovori, intervju, literatura, pregled različnih ponudb dejavnosti ipd.). Očitno je občutek odrinjenosti del našega odrasčanja in po njem nismo nič posebnega. Verjetno pa bodo prepričani ostali prepričani. Spodaj navajava odgovore na nekatere najine domnevne trditve o odrinjenosti, do katerih sva se dokopali v najini raziskavi.

Trditev: "Mlajši mladostniki več časa preživimo pred zasloni, ker smo drugje nekoliko odrinjeni."

Odgovor: Vsekakor podatki ne kažejo na "odrinjenost". Poleg tega veliko (48 %) mlajših mladostnikov preživlja prosti čas pasivno, kar je največji delež med anketiranimi. Treba se je potruditi in poiskati. Beg pred zaslon je najlažji in najmanj pameten.

Trditev: "Primanjkuje zelenic, poti, klopi, kolesarskih stez..."

Odgovor: S podobnimi problemi se srečujejo tudi starejši otroci in starejši mladostniki. Istočasno pa samo 52 % najinih vrstnikov preživlja prosti čas aktivno.

Trditev: "Primanjkuje športnih igrišč in podobnih površin, ki so zasedene ali nas starejši preženejo."

Odgovor: Drži, ampak to ni samo problem mlajših mladostnikov. Z nasiljem starejših in zasedbami igrišč in površin se ne srečujejo samo mlajši mladostniki - kdo pa preganja starejše otroke?

Trditev: "Premalo organiziranih dejavnosti za nas"

Odgovor: Večina dejavnosti je primerna tudi za mlajše mladostnike (športni klubi, počitniške dejavnosti, verske aktivnosti, aktivnosti MCC idr.).

Trditev: "Starši mlajšim mladostnikom dovolijo najmanj"

Odgovor: Tako mnenje imajo le mlajši mladostniki, okoli tretjina vprašanih; otroci, starejši mladostniki in starši menijo drugače. Mlajši mladostniki se zmeraj manj družijo s starši in se zmeraj bolj od njih odcepljajo. Dovoljenja starejšim so povezana z odgovornostjo in zaupanjem staršev, isto kot dovoljenja mlajšim mladostnikom.

4 ZAKLJUČEK

V nalogi predstavlja preživljanje prostega časa najinih vrstnikov, ga primerjava s prostim časom otrok in starejših mladostnikov ter poskuša ugotoviti, ali imamo mlajši mladostniki res manj tovrstnih možnosti, v primerjavi z otroki in starejšimi mladostniki.

Podatke sva zbrali s pomočjo literature, anketiranjem 258 mladostnikov in 56 staršev ter z intervjuvanjem. Kjer je smiselno, podatke prikazujeva po deležih, večinoma pa po starosti in spolu.

Ugotovili sva, da večina mladih preživlja prosti čas pred zasloni. Več kot 3 ure dnevno zaslone (pametni telefoni, računalniki, tablice, televizorji) uporablja petina (22 %) anketiranih mladih. Sledijo rekreacija in igra na dvorišču, druženje s prijatelji in klubske športne dejavnosti. Dekleta, v primerjavi s fanti, trikrat več obiskujejo glasbeno šolo in različne tečaje, dvakrat več berejo, pogostejše se rekreirajo, raje se družijo z vrstniki in vrstnicami in pogostejše pomagajo pri hišnih opravilih. Fantje več časa od deklet preživijo ob telefonih in pred televizorji, več jih tudi trenira v športnih klubih. Sodelovanje v organiziranih dejavnostih pade ob prehodu iz osnovne v srednjo šolo. Iz mlajšega v srednje mladostništvo se povečuje delež časa, ki ga mladostniki preživijo s prijatelji, zmanjša pa se delež časa, ki ga preživijo z družino.

Več kot polovica (62 %) anketirancev preživi prosti čas aktivno. Najaktivnejši so starejši otroci (70 %) in dijaki (61 %). Mlajši mladostniki pa so bolj pasivni, saj jih le 52 % prosti čas preživlja aktivno. Štiri desetine mladih prosti čas še vedno preživlja pasivno. Poleg tega se veliko mlajših ukvarja samo z organiziranimi "ponujenimi" aktivnostmi (kjer drugi določajo programe, pravila in delovanje). To pomeni, da aktivnosti niso potreba ali interes, ampak so zapolnitev dolgega časa.

Strokovnjaki svetujejo (<https://safe.si/starsi/priporoceni-cas-uporabe-zaslonov-pri-otrocih>), naj bi mladi med 10. in 12. letom pred zaslonom dnevno preživeli največ 1,5 ure, mladi med 13. in 18. letom pa največ 2 uri. Raziskave v Sloveniji so pokazale, da mladi ob zaslonu preživijo okoli 3 ure dnevno (Sečnik, 2022). Tretjina (31 %) anketiranih pred zasloni (mobilni telefoni, tablice, računalniki in televizorji) preživi od 2 do 3 ure dnevno, četrtnina (26 %) 1 do 2 uri dnevno in dobra petina (23 %) več kot 3 ure dnevno. Mlajši mladostniki pred ekrani preživijo najdlje - 2 do 3 ure ob zaslonih preživi 37 % anketirancev, več kot 3 ure pa kar 35 % vprašanih. S starostjo upada dolžina časa, ki ga preživijo pred TV in narašča dolžina časa, ki ga preživijo ob telefonih in računalnikih.

Na starševske omejitve, dovoljenja ali prepovedi pri preživljanju prostega časa in izvajanju pristočasnih dejavnosti najbolj vplivajo zaupanje (mladostniki - 82 %, starši - 78 %), ki ga starši imajo v svojega otroka, njegova starost (mladostniki - 77 %, starši - 35 %) ter lokacija dejavnosti in družba (mladostniki - 63 %, starši - 37 %). Manj pa na dovoljenja vplivajo učni uspeh in spol, vrsta dejavnosti in okoliščine dneva, kot so zimski krajši dan, poletna vročina ipd.

Aktivnosti v prostem času najbolj omejujejo preganjanje in nasilno obnašanje starejših mladostnikov (25 %), hišna opravila in varstvo mlajših sorodnikov (22 %), neprimerna starost (15 %) in starševske prepovedi ali omejitve (12 %).

V raziskavi sva ugotovili, da bi bilo marsikaj potrebno preurediti in na novo zastaviti. Na mestnih območjih bi lahko uredili družabne prostore za mladino, ki bi postali stičišča za ustvarjanje in preživljanje prostega časa. V razvitem svetu je na prostem, poleg otroških igrišč, vedno več pristočnih površin in naprav, ki so namenjene tudi mladostnikom in celo odraslim. V Celju mladostniki velikokrat nimamo izziva. Primanjkuje zelenih površin in takšnih z nestrukturiranimi dejavnostmi. Gozd in Šmartinsko jezero sta razmeroma daleč. Staro mestno jedro Celja je stanovanjskega značaja in gosto pozidano. Okoliška blokovska naselja (Na Zelenici, Otok, Lava, Hudinja) imajo zelenice bolj za okras kot igro. Nič bolje arhitekti niso načrtovali novih stanovanjskih sosesk na severnem obrobju mesta.

Poleg količine primanjkuje vsebin, ki bi bile prilagojene ter vabljive tudi za starejše mladostnike.

Primanjkuje površin in dejavnosti z vsebinami, na katerih razvijamo ustvarjalnost, umske sposobnosti in znanje.

V raziskavi nisva potrdili najine osrednje hipoteze, da smo na področju preživljanja našega prostega časa mlajši mladostniki zapostavljeni in nekako na obrobju. Meniva, da je možnosti za smiselno in zabavno preživljanje prostega časa dovolj. Potruditi se moramo, da jih poiščemo, odgovorno izberemo, prisluhnemo samemu sebi in jih živimo!

Viri in literatura

1. Derganc, S. (2004): Prosti čas mladih. Ljubljana: MK.
2. Gril, A. (2004). Prosti čas mladih v Ljubljani. Psihosocialna analiza potreb in možnosti za njihovo uresničevanje. Raziskovalno poročilo. Ljubljana: MOL.
3. Kac, N. in Žerovnik, T. (2015). Težave osnovnošolskih najstnikov. Raziskovalna naloga OŠ Hudinja. Celje: MZC. Dostopno jan, 2023 na www.knjiznica-celje.si/4201504104.pdf
4. Lekić, K. et al. (2014). Srečanja na spletu: potrebe slovenske mladine in spletno svetovanje. Ljubljana: Nacionalni inštitut za javno zdravje. Dostopno jan. 2023 na www.tosemjaz.net/Prirocnik/srecanja.pdf
5. Lipovec, M. in Mlakar, L. (2013). Prostočasne dejavnosti - igra ali obveza? Raziskovalna naloga. Maribor: Mladi za napredek Maribora.
6. Marjanovič Umek, L., et al. (2004). Razvojna psihologija. Ljubljana: Znanstvenoraziskovalni inštitut FF.
7. Mernik, M. in Vrenko, P. (2009). Koliko stane prosti čas. Raziskovalna naloga PKŠ. Dostopno dec. 2022 na <https://www.knjiznica-celje.si/raziskovalne/420950.pdf>
8. Mohar, T. (2009). Mladi in prosti čas – pomen prostočasnih aktivnosti za identitetni razvoj mladostnikov. Diplomsko delo. Ljubljana: Filozofska fakulteta.
9. Musek, J. in Pečjak, V. (1995). Psihologija. Učbenik. Ljubljana: Educy.
10. Poljšak Škraban, O., (2004). Obdobje adolescence in razvoj identitete. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
11. Sečnik, J. (2022). Svojega otroka dresiram ali vzgajam? Spletišče Iskreni. Dostopno dec. 2022 na www.iskreni.net/svojega-najstnika-dresiram-ali-vzgajam-video/
12. Seljak, L., Preložnik, T. in Thaqi, F. (2018). Javne površine in priprave na prostem za aktivno preživljanje prostega časa v Celju. Raziskovalna naloga. Celje: MZC.
13. Spletna svetovalnica To sem jaz. Dostopno jan. 2023 na www.tosemjaz.net/
14. Šaponja, D. (2006). Mladina v sodobni družbi. Zbornik prispevkov Obravnava mladostnika s psihozo. Dostopno jan. 2023, na www.pb-begunje.si/gradiva/Saponja1351439964232.pdf
15. Štrukelj, N. (2008). Obdobje adolescence in razvoj identitete: pomen druženja v mladinski skupini. Diplomaska naloga. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
16. Ule, M. (2004). Spremembe življenjskih in vrednostnih orientacij mladih v Sloveniji. Teorija in praksa, L 41, št. 1-2/ 2004. Ljubljana: FDV.
17. Ule, M. (2008). Za vedno mladi. Socialna psihologija odraščanja. Ljubljana: FDV.
18. World Health Statistic (WHS) 2022. Dostopno nov. 2022 na www.who.int/data/gho/publications/world-health-statistics
19. Zavod za varno igro (2012). Dostopno dec. 2022 na <http://oopa.si/>
20. Zupančič, M. in Svetina, M. (2004). Socialni razvoj v mladostništvu, v Razvojna psihologija, str. 589-611. Ljubljana: ZI FF.

Priloga 1: **Seznam grafikonov**

- Graf 1: POJEM PROSTEGA ČASA (str. 10)
Graf 2: TRAJANJE PROSTEGA ČASA PO STAROSTI (str. 11)
Graf 3: KOLIČINA PROSTEGA ČASA PO STAROSTI (str. 12)
Graf 4: VZROK ZA POMANJKANJE PROSTEGA ČASA PO STAROSTI (str. 13)
Graf 5: PREŽIVLJANJE PROSTEGA ČASA PO STAROSTI (str. 14)
Graf 6: PREŽIVLJANJE PROSTEGA ČASA PO SPOLU (str. 15)
- Graf 7: NAČIN PREŽIVLJANJE PROSTEGA ČASA PO STAROSTI (str. 16)
Graf 8: ČAS UPORABE RAČUNALNIKOV IN TELEFONOV PO SPOLU (str. 17)
Graf 9: PREŽIVLJANJE PROSTEGA ČASA PRED TELEVIZIJO PO STAROSTI (str. 18)
Graf 10: DELEŽI PREŽIVETEGA PROSTEGA ČASA PRED ZASLONI PO STAROSTI (str. 19)
Graf 11: LOKACIJA PREŽIVLJANJE PROSTEGA ČASA (str. 20)
Graf 12: LOKACIJA PREŽIVLJANJA PROSTEGA ČASA PO STAROSTI (str. 21)
Graf 13: DRUŽBA V PROSTEM ČASU (str. 22)
Graf 14: VZROK UKVARJANJA Z IZBRANO PROSTOČASNO AKTIVNOSTJO (str. 23)
Graf 15: ŽELENA IN NEŽELENA PROSTOČASNA DEJAVNOST (str. 24)
Graf 16: VRSTA OMEJITEV V PROSTEM ČASU PO STAROSTI (str. 28)
Graf 17: NAJBOLJ MOTEČE DRUŽINSKE OBVEZNOSTI (str. 28)
Graf 18: ENAKOPRAVNOST VZGOJE PO STAROSTI (str. 29)
Graf 19: URAVNOTEŽENOST STARŠEVSKÉ VZGOJE (str. 30)
Graf 20: ENAKOPRAVNOST VZGOJE PO SPOLU (str. 31)
Graf 21: STARŠEVSKÉ OMEJITVE V PROSTEM ČASU PO STAROSTI (str. 32)
Graf 22: VZROKI STARŠEVSKIH OMEJITEV V PROSTEM ČASU (str. 33)

Priloga 2: **Intervju z gospo Sonjo Majcen, direktorico MCC**

1. Prosim, če kratko predstavite svoje delo. S čim ste najbolj ponosna kot direktorica MCC?

Sem direktorica na MCC-ju. Ponosna sem na to, da je to postalo stičišče mladih iz celega sveta. Če bosta šle npr. v kavarno bi srečale mlade iz Nizozemske, Srbije skratka ni da ni. To je v bistvu tudi center, ki je odprt 365 dni na leto, ne glede na to ali so prazniki, dela prosti dnevi, je center odprt, da lahko vsak mlad pride in tu aktivno preživlja prosti čas.

2. Kako bi ovrgli naše prepričanje o "zapostavljenosti" nas, mlajših mladostnikov? Kako vi gledate na to?

Ste zapostavljeni, bolj se mi zdi, da vam manjka pri zabavnih vsebinah, bom rekla »žur«. Tu bi bilo potrebno še veliko narediti, ampak morajo biti privatne iniciative na te področju. Seveda pa obstajajo podporna orodja, kot smo Mladinski center.

3. Koliko dejavnosti povprečno organizirate letno?

Prejšnje leto smo imeli več kot 350 dogodkov. Je pa res, da je zavod odprt 365 dni na leto, nas je pa 9.

4. Kako so dejavnosti razdeljene/ločene glede na starost?

To je sicer zakonodajno določeno, mi pokrivamo mladino od 14-29 let, to je naš primarni fokus. Srednješolska mladina si želi pridobiti neka znanja, kompetence tudi z otroki in tu nudimo pomoč pri organiziranju npr. čarovniško ali pa pustno rajanje. To prvotno ni vsebina mladinskega centra, ampak ker to pripravljajo mladi za otroke in je to neka učna izkušnja, MCC to podpre. Izvajamo različne delavnice, srednješolci in študentje so predvsem dejavni kar se tiče zabavnih vsebin. Pa seveda izmenjave; imamo zelo veliko dijaške prakse v okviru Mladinskega hostla, ki ga imamo. Potem imamo še mladino, ki je stara do 30 let; tam pa imamo različne koncerte. To je mladina, ki je v večini že zaposlena in čez teden težko najde čas, da preživi svoj prosti čas v mladinskem centru, ker ima druge obveznosti. So pa za njih namenjene vikend aktivnosti.

5. Kakšna sta obisk in odziv?

Potrebovali bi več prostora, da bi lahko še več stvari izpeljali. Potreba je, imamo pa prostorske omejitve.

6. Če ocenite - kolik delež dejavnosti MCC bi bilo primernih za nas, 13, 14 - letnike?

Približno 40%.

7. Ali so igrišča, naprave na prostem, prostori klubov, šol, mestnih četrti idr. v Celju ponujene enakomerno glede starost uporabnikov in lokacijo?

Tu je treba gledati bolj kompleksno. Takrat ko so se gradili bloki, je bilo načrtovano za pet blokov eno igrišče, sedaj pa se mestne četrti širijo in je več potreb po le teh. Predvsem igrišče za preživljanje prostega časa mladine, za igranje košarke.

Na področju mladine je kar nekaj organiziranih prostočasnih aktivnosti kot npr. Taborniki, skavti itd., sem pa mnenja da manjka zabava.

8. Katere dejavnosti so v Celju "podhranjene", katere ne?

Definitivno zabavne aktivnosti.

9. Poznate kakšne konkretne načrte Mestne občine Celje v bližnji prihodnosti za reševanja omenjenih problemov? Kaj pa načrti MCC?

Za načrte mestne občine Celje ne vem, je pa veliko govora o tem. Za MCC pa lahko povem, da če se nekdo oglasi pri nas in želi nekaj organizirati ter se tu prepozna neka učna izkušnja bo MCC to vedno podprl. Mi letno podpremo približno 70 organizacij, ter okoli 400 aktivnih mladih. Za zabavni del dejavnosti pa nam manjka velik prostor za večji koncertni program ter več aktivnih mladih, ki bi organizirali tovrstne dejavnosti.

10. Kako bi vi reševali probleme prostega časa mladih, če bi imeli čarobno paličico?

S strani MCC-ja bi organizirala četrtne mladinske centre, večjo koncertno dvorano ter da bi cela Mariborska cesta 2, ki jo zdaj delimo z višjo ekonomsko šolo, bila namenjena mladinskim dejavnostim in organizacijam.

Priloga 3: **MLADI IN PROSTI ČAS** (anketni vprašalnik za mladostnike)

Sva mladi raziskovalki s IV. osnovne šole Celje. V letošnjem šolskem letu sva se lotili raziskave z zgornjim naslovom. Prosimo vas, da si vzamete nekaj minut in nama pri našem delu pomagate, saj brez vašega cenjenega mnenja naša raziskava ne bo popolna. Hvala za dobro voljo in ukraden čas!

Inara in Vesa, 8. razred

1. Starost (obkroži):

- a) 10 - 12 let (pozno otroštvo)
- b) 12-14 let (zgodnja adolescence)
- c) 15-17 let (srednja adolescence)
- d) 18-20 let (pozna adolescence)

2. Spol (obkroži): **M** **Ž**

3. Kaj je zate prosti čas? (Obkroži najustreznejši odgovor!)

- a) lenarjenje
- b) sprostitev, počivanje
- c) izobraževalne dejavnosti (dodatne)
- d) športne in rekreativne dejavnosti

4. Kaj ti pomeni prosti čas? (Obkroži 2 najustreznejša odgovora!)

- a) Ko počivam in nič ne delam
- b) Ko delam, kar se mi zljubi
- c) Ko delam, kar me zanima (branje informacij, zanimivosti ali knjig, gledanje filmov, poslušanje glasbe, izletništvo...)
- d) Ko obiskujem izbrano interesno dejavnost, trening, glasbeno šolo, verouk, tečaj...
- e) Ko se družim s prijatelji v živo
- f) Ko se družim s prijatelji preko spletnih družabnih omrežij...

5. Kako največkrat preživljaš prosti čas? (Obkrožite 1 odgovor.)

- a) aktivno (rekreacija, sprehodi, branje knjig, ukvarjanje z glasbo, druženje s prijatelji...)
- b) pasivno (PC, TV, počivanje, lenarjenje)
- c) organizirano (treninki, društva, ostali določajo programe in pravila, načine delovanja)
- d) neorganizirano (po svoji zamisli)

6. Koliko prostega časa imaš povprečno na dan? (Obkroži najustreznejši odgovor!)

- a) nič
- b) do 1 ure
- c) 2-3 ure
- d) 4-5 ur
- e) več kot 5 ur

7. Ali imaš dovolj prostega časa? (Obkroži najustreznejši odgovor!)

- a) da
- b) ne

8. Če nimaš dovolj prostega časa - kaj ti ga omejuje? (Obkroži najustreznejši odgovor!)

- a) preveč šolskega dela
- b) starši

c) drugo (dopiši) _____

9. Kako preživljaš svoj prosti čas? (Obkrožiš lahko več odgovorov.)

- a) PC ali telefoni - igre, družabna omrežja, pogovarjanje...
- b) PC ali telefoni - branje zanimivosti, novic, informativnih vsebin...
- c) Berem knjige
- d) TV
- e) Športni treningi (klubske, plačane aktivnosti in dejavnosti izven šole)
- f) Rekreativna (kolesarjenje, sprehodi, igra na dvorišču, rolanje)
- g) Glasbena šola, likovna umetnost, tečaji (plesni, jezikovni...) , verouk...
- h) Druženje s prijatelji
- i) Druženje s starši, z družino
- j) Pomagam pri hišnih opravilih
- k) Obiskovanje lokalov, diskotek, zabav...
- l) Počivam

10. Koliko časa dnevno preživiš ali? (V vsakem stolpcu obkroži najustreznejši odgovor!)

z računalnikom

- a) do 1 ure
- b) 1-2 uri
- c) 2-3 ure
- d) več kot 3 ure

s pametnim telefonom

- a) do 1 ure
- b) 1-2 uri
- c) 2-3 ure
- d) več kot 3 ure

ob TV

- a) do 1 ure
- b) 1-2 uri
- c) 2-3 ure
- d) več kot 3 ure

11. Ali meniš, da si z izbranimi pristočasnimi vsebinami, treningi, interesnimi dejavnostmi, tečaji in podobnim preobremenjen (-a)? (Obkroži najustreznejši odgovor!)

- a) da
- b) ne

12. Kje preživljaš prosti čas? (Obkroži 3 najustreznejše odgovore!)

- a) doma
- b) pri prijateljih
- c) v lokalih, diskotekah, na zabavah
- d) v naravi ali na dvorišču
- e) v dvoranah, klubskih prostorih, organizirano
- f) v kulturnih ustanovah (gledališče, knjižnica, kino...)

13. S kom preživljaš svoj prosti čas? (Obkroži najustreznejši odgovor!)

- a) z družino, s starši
- b) s prijatelji, klubskimi tovariši...
- c) sam

14. Kaj bi najraje počel (-a) v prostem času?

- a) To, kar počnem
- b) Raje bi (dopiši) _____

15. Zakaj obiskuješ določene aktivnosti? (Obkroži najustreznejši odgovor!)

- a) odločil sem se sam
- b) svetovali so mi starši
- c) obiskujejo jo prijatelji
- d) te dejavnosti so popularne

16. Zakaj se ne ukvarjaš z najbolj zaželeno pristočasno dejavnostjo? (Obkroži najustreznejši odgovor!)

- a) se ukvarjam

- b) ni primerna za mojo starost
- c) ni primerna za moj spol
- d) starši mi ne dovolijo
- e) starši so mi jo odsvetovali
- f) je plačljiva in na splošno predraga
- g) nimam dovolj prostega časa

17. Imaš (*Obkrožite ustrezní odgovor.*)

- a) starejšega brata/sestro
- b) mlajšega brata/sestro
- c) nimam brata/sestre

18. V družini naj starejši bratje in sestre mlajšim pomagajo: (*Obkrožite lahko največ 3 odgovore.*)

- a) pri šolskem delu
- b) pri varstvu doma
- c) pri družinskem delu doma
- d) sodelujejo pri aktivnostih na dvorišču
- e) z druženjem v družbi starejšega se mlajši učijo ter pridobivajo veščine in spretnosti
- f) vsak naj ima svoje delo in svojo družbo

19. Ali se ti zdi, da ti (ali so ti v preteklosti) starši (*Obkrožite ustrezní odgovor.*)

- a) dovolijo več, kot starejšemu?
- b) dovolijo manj, kot starejšemu?
- c) dovolijo več manj, kot mlajšemu
- d) dovolijo manj, kot mlajšemu?
- e) dovolijo nama enako

20. Ali se ti zdi, da starši fantom dovolijo več kot dekletom?

- a) da
- b) ne

21. V čem se kažejo (ali so se kazale v preteklosti) omejitve staršev? (*Označi s ciframi od 6 do 1, pri čemer 6 pomeni največ, 1 pa najmanj.*)

- a) omejen čas izhodov
- b) omejena družba, v katero lahko zahajam
- c) omejena lokacija, kamor lahko zahajam
- d) omejevanje uporabe elektronskih naprav
- e) omejevanje gledanja TV
- f) omejevanje izhodov

22. Kaj meniš, da pri tvojih starših najbolj vpliva na omejitve, dovoljenja ali prepovedi pri preživljanju tvojega prostega časa in izvajanju prostočasnih dejavnosti? (*Obkrožiš lahko več odgovorov!*)

- a) zaupanje
- b) tvoj spol
- c) vrsta dejavnosti
- d) lokacija, prostor, družba
- e) tvoja starost
- f) okoliščine dneva (letni čas, dan-noč...)
- g) učni uspeh v šoli

23. Katere prostočasne vsebine pogrešate v Celju? (*Obkrožite lahko več odgovorov.*)

- a) več površin/dejavnosti v naravnem okolju
- b) bolj "naravno" opremljene tovrstne površine (več zelenja, skalnjakov, grbin, več opreme iz naravnih materialov, vodnih ureditev...)

- c) več vodenih obiskov s strokovnjaki za določena področja (športniki, pedagogi)...
- d) več površin, ki predstavljajo telesni izziv (adrenalinski, pustolovski, športni parki)
- e) več površin/dejavnosti, ki predstavljajo umski izziv (šah na prostem, tri v vrsto, družabne igre, tematske učne poti v naravi in v mestu...)

24. Katere omejitve si že doživel (-a) v prostočasnih dejavnostih? (Obkrožiš lahko več odgovorov!)

- a) dejavnost ni bila primerna za mojo starost
- b) neprimerna dejavnost za moj spol
- c) starši so odsvetovali ali prepovedali
- d) onemogočena uporaba površin (npr. zaparkiranost, blato, pokvarjene naprave...)
- e) neustrezne arhitekturne rešitve (vpitje pod balkoni, razmestitev zelenic in parkov, prometna ogroženost...)
- f) starejši uporabniki naprav in prostorov preganjajo mlajše uporabnike (npr. na igriščih, izpod košev, iz pumptrack poligona ipd.)
- g) nisem doživel (-a) omejitev

25. V Celju je na razpolago veliko prostočasnih dejavnosti, vendar niso enakomerno razporejene glede na spol, starost in vrsto aktivnosti. (V tabeli označi ustrezni odgovor s križcem).

	omejitve glede na starost	omejitve glede na spol	dejavnosti je dovolj	dejavnosti primanjkuje
Otroška igrišča				
Športna igrišča				
Zelenice, parki, gozdne poti				
Interesne dejavnosti (šola)				
Plačljive dejavnosti (bazen, drsališče, fitnes)				
Filmske, gledališke predstave, koncerti				
Različni tečaji (jezikovni, tehnični, kuharski...)				
Poletne in počitniške aktivnosti				
Dr. strukturirane vsebine (šah, labirint)				

Priloga 4: MLADI IN PROSTI ČAS (anketni vprašalnik za starše, dodatna vprašanja)

Sva mladi raziskovalki s IV. osnovne šole Celje. V letošnjem šolskem letu sva se lotili raziskave z zgornjim naslovom. Prosimo vas, da si vzamete nekaj minut in nama pri našem delu pomagate, saj brez vašega cenjenega mnenja najina raziskava ne bo popolna. Hvala za dobro voljo in ukraden čas!

Inara in Vesa, 8. razred

1. Pri koliko letih je vaš otrok šel (ali bo šel, odvisno od starosti) sam na trening, v glasbeno šolo, k verouku ipd.?

2. Zakaj otroka (ali ste ga, ali ga boste) vozite/spremljate na popoldanske dejavnosti? (Obkrožite lahko več odgovorov.)

- a) časovna stiska
- b) nevarne prometne razmere

- c) oddaljenost
- d) ima dovolj gibanja na popoldanskih aktivnostih
- e) starost otroka
- f) slaba družba, nemirni deli mesta, vandalizem ipd.

3. Trditve držijo ali ne držijo? (Obkrožite)

- Mlajšemu otroku prej popuščate, starejšemu dovolite več samostojnosti. DA NE
- Mlajšemu večkrat pomagata, starejšemu ste to delali v njegovem otroštvu.
- Starejši so tudi bolj odgovorni od mlajših. DA NE
- Danes se je starejši otrok sposoben bolj aktivno vključiti v družinsko življenje in hišna opravila (pomoč mlajšemu pri domačih nalogah, varstvo mlajših, skupno preživljanje prostega časa ipd.). DA NE
- Načeloma obema otrokoma namenjata enako pozornosti in imata uravnoteženo vzgojo. DA NE

4. Če ste (boste) otroku pomagali izbrati pristočasne popoldanske dejavnosti - kaj je z vaše strani vplivalo, da ste dejavnost svetovali, dovolili ali prepovedali? (Obkrožite lahko več odgovorov.)

- a) zaupanje, otrokova samostojnost
- b) lokacija, prostor
- c) spol otroka (fantje, dekleta)
- d) starost otroka
- e) vrsta dejavnosti
- f) okoliščine dneva (letni čas, dan-noč)
- g) učni uspeh v šoli

5. Kako vpliva (je ali bo vplivala) na vašo odločitev družba otroka? (Obkrožite ustrezeni odgovor.)

- a) zelo
- b) malo
- c) ne vpliva

6. Ali menite, da starši dopuščajo/dopuščate sinovom več kot hčeram (pristočasne aktivnosti, izhodi, koncerti, druženje ipd.)?

- a) Da
- b) Ne
- c) Zakaj? (Če ste odgovorili z "da", prosim, utemeljite odgovor.)

7. V družini naj starejši bratje in sestre pomagajo mlajšim: (Obkrožite lahko največ 3 odgovore.)

- a) pri šolskem delu
- b) pri varstvu doma
- c) pri družinskem delu doma
- d) sodelujejo pri aktivnostih starejšega otroka na dvorišču
- e) vsak naj ima svoje delo, svoj prosti čas in svojo družbo

8. Katere pristočasne vsebine pogrešate v Celju? (Obkrožite lahko več 3 odgovorov.)

- f) več površin/dejavnosti v naravnem okolju
- g) bolj "naravno" opremljene tovrstne površine (več zelenja, skalnjakov, grbin, več opreme iz naravnih materialov, vodnih ureditev...)
- h) več vodenih obiskov s strokovnjaki za določena področja (športniki, muzealci, pedagogi)...
- i) več površin, ki predstavljajo telesni izziv (adrenalinski, pustolovski, športni parki)

- j) več površin/dejavnosti, ki predstavljajo umski izziv (šah na prostem, tri v vrsto, družabne igre, tematske učne poti v naravi in v mestu...)

8. V Celju je na razpolago veliko prostočasnih dejavnosti, vendar niso enakomerno razporejene glede na spol, starost in vrsto aktivnosti. (V tabeli označi ustrezni odgovor s križcem).

	omejitve glede na starost	omejitve glede na spol	dejavnosti je dovolj	dejavnosti primanjkuje
Otroška igrišča				
Športna igrišča				
Zelenice, parki, gozdne poti				
Interesne dejavnosti (šola)				
Plačljive dejavnosti (bazen, drsališče, fitnes)				
Filmske, gledališke predstave, koncerti				
Različni tečaji (jezikovni, tehnični, kuharski...)				
Poletne in počitniške aktivnosti				
Druge strukturirane vsebine (šah, labirint)				